

Riječ

broj 37
prosinac
2004.

glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

- *Razgovor – Petar Uzorinac*
- *Najljepši božićni sajam*
- *Nepoželjni u vlastitoj domovini*
- *Hoće li predsjednički izbori završiti – vicom godine?*
- *Sljepo lijevo*
- *Bosna u tursko vrijeme*
- *Sinj i njegove svečanosti*
- *August Harambašić – zaboravljeni pjesnik*
- *Vijugava cesta*

*Svim čitateljima
želimo blagoslovjen
Božić i mnogo sreće i
uspjeha u novoj godini*

Naslovica: Martin Dukin, Obilje Božića
Ovitak, zadnja strana: Izlet HKZ-a u Nürnberg

Ivan Lacković Croata: Sveta obitelj

Članovi predsjedništva HKZ-a Wiesbaden:

Ivo Andrijević, 06128-42483

Edvin Bukulin, 06145-2167

Biserka Andrijević, 0611-314409

Kornelija Reitel, 0611-4689320

Juraj Štambuk, 0611-86714

Mate Grgat, 0611-409996

Stjepan Hlapčić, 0611-408456

Štefica Kolumbić, 0611-422746

Katarina Ott, 0611-61775

Riječ

Glasnik Hrvatske kulturne zajednice
Wiesbaden

Glasnik izlazi tri puta godišnje.

Adresa uredništva:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Postfach 3747, D-65027 Wiesbaden

Tel: +49(0)6128-42483 i +49(0)611-314409

Fax: +49(0)6128-45856

E-Mail: rijec@web.de

Nakladnik:

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden
Internet: "<http://www.hkz-wi.de>"

Adresa:

Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.
Postfach 3747, D-65027 Wiesbaden
Za nakladnika: Ivo Andrijević
e-mail: andrivo@freenet.de
mobil: 0175-5289410

Glavna urednica: Biserka Andrijević
e-mail: bisera@web.de

Članovi uredništva: Ivo Andrijević,
fra Ante Bilokapić, Edvin Bukulin,
Kornelija Reitel, Štefica Kolumbić

Suradnici: Ivica Košak, Ivec Milčec

Rukopisi se ne vraćaju.

Cjenik oglasnog prostora:

1/1 stranica: 100 Eura, 1/2 stranice: 50 Eura,
1/4 stranice: 25 Eura, 1/8 stranice: 13 Eura.

Oglas u boji otraga na ovitku – dvostruka cijena

Banka: Nassauische Sparkasse Wiesbaden

Broj računa (Kto.): 116 027 186

Broj banke (BLZ): 510 500 15

UVODNA RIJEĆ

Dragi čitatelji, oprostite što ste uzalud očekivali našu Riječ pred ljetne praznike. Ona nije stigla jer nije niti tiskana. Vjerujte, našem malom neprofesionalnom uredništvu nije mali napor objelodaniti Riječ. Nemojte nam zamjeriti, ako Vam priznamo da smo se ovog ljeta malo duže odmarali. Ipak se nadamo da ćemo vam i u buduće, dok nam snage i prilike budu dozvoljavale, našom Riječi dolaziti u posjete barem dva puta godišnje: pred Božić i pred Uskrs i možda još po koji put, ako to budu iziskivale prilike ili događaji.

Čini nam se da u ovoj Riječi pružamo čitateljima obilatijeg i, nadamo se, zanimljivijeg štiva nego inače. Moglo bi se reći da je u tom smislu ovo dvobroj. Ovdje možete čitati redovita izvješća iz događanja u Zajednici. To je na pr. izvješće o ljetnom slavlju u Wiesbadenu, gdje su zauzeti dragovljci imali nemalih problema oko postavljanja standa, pa onda doživljeno izvješće o zajedničkom izletu na izletište Platte iznad Wiesbadena u Taunusu. Vrijedi pročitati i izvješće o nastupu glumice Marije Kohn u organizaciji HGKRH i HKZW. Ona je kroz 45 minuta svojim znatnim umijećem uspjela svoje slušatelje i gledatelje do suza nasmijati monodramom "Koncert za ženski glas i hrkanje" od Roberta Tomovića. U našoj Riječi je zabilježen i nastup Šibenskog kazališta u Wiesbadenu. Ono je izvelo igrokaz "Gastarbajterski badnjak".

Izvješće o skupu u Frankfurtu s državnim tajnikom Gordonom Bakota bit će pogotovo zanimljivo onima koji prate i očekuju suradnju RH s iseljenim Hrvatima. Reportazu o izletu HKZ u Nürnberg "Najljepši Božićni sajam" ne smijete propustiti. Začudo, tamo ćete saznati nešto i iz hrvatske povijesti.

Mi kao kulturna zajednica želimo našim čitateljima prikazati i ponekog književnika, nešto iz književne kulture. Ovaj put smo izabrali jednoga od mnogih hrvatskih Augusta: izabrali smo zaboravljenog i osporavanog Augusta Harambašića. Osim toga nastojimo i sami nešto književnoga proizvesti. Pročitajte ljupko-tužnu crticu "Vijugava cesta" naše suradnice Kornelije Reitel. Tamo ćete saznati zašto se netko, koji se bio vratio u domovinu, nije vratio. Na takav razlog nevraćanja se malo misli, ali on nije baš tako rijedak.

Dakako i članci iz povijesnice ali i iz naših krajeva su za naše čitatelje zanimljivi. Naš župnik fra Ante Bilokapić se potudio opisati Sinj, a Edvin Bukulin nastavlja niz o Bosni. Ovaj put piše o Bosni i Hrvatskoj pod turskom vlašću. Osim toga mu je globusova novinarka Jelena Lovrić stala na žulj, pa se on raspisao i o načinu njezinog pisanja.

Naša je urednica ovaj put vodila redoviti razgovor u Riječi s generalnim konzulom RH u Frankfurtu Petrom Uzorincem. Ako ge premašo pozname, ovo Vam je prilika za bolje upoznavanje.

Mi rekosmo svoju Riječ a sad je na Vama, dragi čitatelji, reći svoju.

I još jednu riječ: Pred nama je Božić, a to za ljudе koji ga slave znači blagdan utjelovljenja Riječi Božje. Već stoljećima se na taj blagdan čita početak Ivanovog Evanđelja: *U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše u Boga i Riječ bijaše Bog. Ona bijaše u početku u Boga. Sve postade po njoj i bez nje ne postade ništa.* Ta Riječ se na starom hrvatskom zvala Slovo, pa onda iste te misli su ovako našim predcima zvucale: *Iskoni bi Slovo. I Slovo bi kod Boga, i Bog bi Slovo...* A Riječ, Slovo se na grčkom kaže Logos što zanči i misao i smisao i riječ, pa se može reći: *Na početku bijaše Logos!* Od te rijči dolazi i riječ "logika" i "logično". I mi ništa ne možemo razumijeti osim onoga što je logično. A logično je ono čemu je na početku bio Logos, Riječ, Slovo, Misao. Logično!

Sretan Božić!

Uredništvo

KAZALO

Iz života zajednice

Ivo Andrijević: Najljepši božićni sajam	2
---	---

Razgovor

Petar Uzorinac	6
----------------	---

Hrvatski svjetski kongres

Ivo Andrijević: Nepoželjni u vlastitoj domovini	10
---	----

Iz rajnsko-majnskog područja

Ivo Andrijević: Poboljšati učinkovitost administracije i djelotvornost sudstva	13
--	----

Dopis iz domovine

David Vugrin: Hoće li predsjednički izbori u Hrvatskoj završiti - vicom godine?	16
---	----

Odjeci

Edvin Bukulin: Slijepo lijevo	18
-------------------------------	----

Iz hrvatske povijesti

Edvin Bukulin: Bosna u tursko vrijeme	20
---------------------------------------	----

Iz hrvatskih krajeva

Fra Ante Bilokapić: Sinj i njegove svečanosti	25
---	----

Književna stranica

Maja Černoga: August Harambašić	29
---------------------------------	----

Nove knjige

Ivek Milčec: Pod starim hrastom	32
---------------------------------	----

Govorimo hrvatski

Jezični savjeti	33
-----------------	----

Iseljenička priča

Kornelija Reitel: Vijugava cesta	34
----------------------------------	----

Iz života zajednice

Štefica Kolumbić: Gastarbajterski badnjak	36
---	----

Ivo Andrijević: Vjera, nevjera i rukola	37
---	----

Štefica Kolumbić: Međunarodno ljetno slavlje	38
--	----

Kornelija Reitel: Druženje u prirodi	39
--------------------------------------	----

In Memoriam

Biserka Crnković	40
------------------	----

Obavijesti

Najljepši božićni sajam

Izlet za članove i prijatelje HKZ-a u Rothenburg o. d. Tauber i Nürnberg

Nije sve sivo kasnih njemačkih jeseni kao što je sivo nebo i zamagljeni, promočeni krajolik. Nije sve tužno i mrzlo kao ogoljelo drveće i beživotna polja. Kasna jesen je vrijeme radosti u očekivanju Božića koja nas grije umjesto odbjeglog sunca, vrijeme predbožićnih ukrasa domova i vrtova, vrijeme šarolikih božićnih sajmova. Suprotnosti tog razdoblja - sivila i sjaja, hladnoće i topline, mrtvila i živosti - potakle su nas da ih doživimo još snažnije i dublje posjetom jednom od najpoznatijih Božićnih sajmova u Njemačkoj – onom u Nürnbergu. Nije to baš blizu, ali ako prenoćimo bit će dovoljno vremena ne samo za Božićni sajam nego i za razgledanje grada, možda čak i još jednog gradića nedaleko Nürnberga ...

Odlučili smo na putu za Nürnberg zastati i razgledati Rothenburg ob der Tauber, poznat po dobro očuvanim zidinama i utvrđama i po važnoj ulozi koju je imao u nesretnom Tridesetgodišnjem ratu. U tom ratu su se žestoko borile i hrvatske čete, a to je baš u Rothenburgu vrlo dobro zabilježeno. Nakon Rothenburga stići ćemo brzo u Nürnberg i provesti večer na Božićnom sajmu, a sutradan prijepodne bit će dovoljno vremena za razgledanje grada na rijeci Pegnitz i upoznavanje njegovih vrijednih spomenika prošlosti. Budemo li raspoloženi, možemo se prije povratka nagraditi zajedničkim objedom!

Odziv naših članova i prijatelja je premašio sva očekivanja, pa smo uz predviđena dva mini-busa morali unajmiti i treći, uz mnogo muke, jer za taj vikend su automobili bili razgrabljeni. Vozači-dragovoljci su na vrijeme stigli s vozilima pred Hrvatski župni dom, na vrijeme su stigli i svi putnici, pa smo na izlet krenuli bez kašnjenja. Za nas Hrvate – veliki uspjeh!

Umjeronom vožnjom uz jednu stanku stigli smo do Rothenburga ni ne osjetivši dvosatnu vožnju. Već po putokazima koji na svakom koraku upućuju na razna parkirališta, vidljivo je da gradske zidine i muzeje posjećuje mnoštvo turista. Doista, na prva gradска vrata, dobro čuvana kulama, nailazimo čim smo se nekoliko koraka udaljili od mjesta gdje smo ostavili vozilo. Vadim fotoaparat da ga nekoliko sljedećih sati više i ne spremim.

Rothenburg je smješten na uzvisini iznad rijeke Tauber (zato - ob der Tauber) i opasan moćnim zidinama pojačanim utvrđama i tornjevima osobito oko gradskih vrata. Dijelom porušene u Drugom svjetskom ratu zidine su obnovljene prikupljanjem materijalne pomoći, pa dok šetamo gornjim rubom uz puškarnice, nailazimo na kamene ploče s uklesanim imenima darovatelja, a visina pomoći nije navedena u novcu nego u dužinskim metrima obnovljenog zida. Penjemo se na jedan od tornjeva, dobro nam dođe da se malo zagrijemo uz vrlo strme stube. Gore, visoko pod krovom je prostorija s prozorima na sve strane, što je vrlo pogodno za snimanje, čak i stari okovi na prozorima još besprijekorno rade pa smo okna mogli otvoriti da ne bi snimali kroz staklo.

Pogled s tornja na zidine

Silazimo sa zidina i krećemo u središte grada skladnog srednjevjekovnog lika, nigdje narušenog neprikladnom modernom gradnjom. Na pola puta do središta nailazimo na još stariju, unutarnji red zidina, preostalih iz ranog doba utemeljenja Rothenburga, koje su kasnije zbog širenja grada postale pretjesne. Prolazimo kroz "unutarnja gradska vrata" još uvijek čuvana tornjem koji se uzdiže 30 metara iznad starih ulica. Iako je izgubio obrambenu namjenu očuvan je kroz stoljeća, čak je nakon jednog razornog požara obnovljen u prvotnom obliku. Slijedeći ostatke unutarnjeg reda zidina, dolazimo do još jednih bivših gradskih vrata i nešto nižeg tornja, koji je od prvobitne tvrđave kasnije postao tamnica.

Nekadašnja gradska vrata prije širenja grada

Sve sporije napredujemo u razgledavanju grada, ali ne zbog sve veće gužve mnogih turista, nego zbog krasno uređenih, nadasve primamljivih izloga koji nas odvlače iz prošlosti i vraćaju grijesima sadašnjosti – potrošnji više želje radi, nego zbog stvarne potrebe. Kako kraj tolikih izloga okupiti našu raštrkanu grupu? Pozivom na zajedničku fotografiju! Snimka je uspjela i dok je smiješak još krasio lica, požurismo s dogovorom. Posjetit ćemo muzej o Tridesetgodišnjem ratu smješten pod nebrojenim lukovima u prizemlju vijećnice, crkvu Sv. Jakoba, najveću i najljepšu u Rothenburgu i zatim produžiti ravno kroz središte do zidina na drugoj strani grada odakle se pruža pogled na rijeku Tauber.

Muzej o Tridesetgodišnjem ratu je ispunjen prikazima sudionika borba, vojskovoda i bojovnika, opisima bitaka i kartama kretanja vojska. U jednom odjeljku su prikazani hrvatski ratnici, u popratnom opisu označeni kao "strah i trepet". I dok smo u vijećnici upoznali razornu moć ljudi, u crkvi Sv. Jakoba, nedaleko vijećnice, vidjeli smo nešto upravo suprotno – stvaralačku vještinu ljudi koja je stvorila djela velike umjetničke vrijednosti. Oltari Tilmana Riemenschneidera i Friedricha Herlina zadivljuju umijećem rezbaranja drva kakvo je danas neponovljivo.

Kad smo izašli iz crkve, pomalo promrzli, morali smo zastati na jednom od mnogih štandova gdje je mirisalo kuhan vino i nudile se najduže pečene kobasicice koje smo dosad vidjeli – otprilike pola metra! Smijali smo se jedni drugima zbog nespretnih pokušaja ovladavanja neobičnim porcijama. S kuhanim vinom je naravno sve išlo glatko. I dok su drugi s užitkom srkali vruće piće, ja sam svoju šalicu u obliku čizme čvrsto obuhvatio obim šakama radi zagrijavanja prstiju, promrzlih od držanja fotoaparata. Netko dobaci: "Gle ti Ivu, sav drhti od straha da mu netko ne otme vino!"

Na drugoj strani grada, kamo smo brzo stigli spustivši se laganom nizbrdicom uz crkvu Sv.

Jakoba, pružio nam se pogled na zidine uvrh padina koje su se spuštale prema rijeci Tauber. Na mjestu gdje je u padinu urezan duboki usjek zidine zaokreću pod pravim kutem udaljavajući se od rijeke, a na uglu su gradska vrata kojima je prilaz zaštićen zadivljujućim sustavom kula okrunjenim visokim tornjem. Odavde svi putevi vode natrag u središte grada i dalje opet prema tornjevima i gradskim vratima kroz koja smo ušli u grad. Odlučujemo vraćati se u manjim grupama kako bi do mile volje mogli zastajati - pred izlozima.

Rano je popodne. Na parkiralištu odlučujemo kojim putem ćemo za Nürnberg. Do Nürnberga je lako, ali unaprijed strahujemo kako ćemo naći naše prenoćište u Nürnbergu. Strahovanja su se nažalost obistinila. Na domak Nürberga počelo se mračiti, a u gustom gradskom prometu bilo je jako teško pročitati imena ulica, pa nam ni plan grada nije bio od veće pomoći. Što možemo, malo smo zalutali, zaustavili se i pješke otišli do prvog križanja da bi saznali gdje smo. Srećom nismo otišli predaleko i uspjevši slijediti plan brzo smo stigli. Bilo je i vrijeme, dosta je bilo vožnje. Najljepši i najstariji božićni sajam u Njemačkoj je čekao na nas!

Burgtor iznad rijeke Tauber

Smještajem u zgradi Evangelističko-Luteranskog teološkog učilišta bili smo vrlo zadovoljni, ali zapravo nismo ni stigli puno vidjeti, jer nam se žurilo na božićni sajam. Pozvali smo taksi i podijelili troškove, cijena po osobi je bila otprilike ista kao i za tramvaj. Oko sedam sati navečer stigli smo na cilj – središnji trg Hauptmarkt.

Trg je bio blistav, raskošan i prepun štandova i ljudi. Gdje se zaustaviti? Gdje štогод поjesti, gdje popiti kuhan vino, gdje kupiti slatkiše? Naumili smo prvo prošetati, pa što bude! Šetnja se ubrzo pokazala teško izvedivom, gužva među štandovima je bila prevelika. Dobro, kad nismo mogli preko trga, obišli smo oko trga zavirujući sa strane u gužvu među štandovima. Na jednom uglu trga nam se učinilo malo mirnije, a i dva važna štanda, jedan s glasovitim nürnbergskim kobasicama, a drugi s

kuhanim vinom, bili su u blizini. Slatkiši su mogli zasada pričekati. Nürnberške kobasicice s kiselim kupusom smo svi probali. Kad su svima dobre, morale su i nama biti dobre i gle, bile su doista dobre. Nürnberško kuhano vino nije na takvom glasu kao kobasicice, pa nije moralno biti dobro, ali kojeg li slučaja, bilo je baš kako treba. Osnaženi i okrijepljeni, dobre volje i puni poleta počeli smo smisljati kako doći do slatkiša. Bilo ih je bezbroj vrsta, ni turska halva nije manjkala. U međuvremenu smo saznali da božićni sajam radi do deset sati, pa je bilo dosta vremena za šetnju do obala rijeke Pegnitz blistavo ukrašenim starogradskim ulicama, a nadali smo se da će na povratku možda biti manje gužve. Prošetati je zbilja vrijedilo. Sve je odisalo predbožićnim ugodajem, ulice su bile pune života, ali ne i zakrčene kao glavni trg. Stigli smo do rijeke, prešli preko rijeke, vratili se uz rijeku. Nije to bilo razgledavanje grada, nego naprosto prepustanje ugodnom ozračju svuda oko nas. Vratili smo se na božićni sajam ne odustajući ni trenutka od slatkiša. Nikome se te subotnje večeri nije žurilo kući, sajam je još bio krcat. Dogovorili smo se za okupljanje u obližnjoj gostonici koja nam se već ranije učinila udobnom i onda svaki za sebe hrabro krenuli u gužvu. Poslije smo u gostonici uz čašu crvenog piva, opet jedne od nürnberških posebnosti, uspoređivali slatkiše svakakvih izgleda, boja, veličina, mirisa, okusa . . . Nitko nije morao voziti, pa smo naručili još pokoju čašu crvenog piva, da ju bolje zapamtimo kad smo već u Nürnbergu. I tako je ugodna večer potrajala dok trg nije sasvim opustio . . .

Sutradan sam, nakon dobro prospavane noći, uranio, jer sam htio razgledati zgradu i vrt teološkog učilišta u kojem smo prenoćili. Lijepa zgrada, izgrađena početkom prošlog stoljeća podsjećala je na secesiju. Od zgrade pa sve do obala rijeke Pegnitz protezao se veliki park. Rano jutro je park i zgradu oblilo prigušenim svjetлом dajući im pomalo tajanstven izgled.

U osam sati su svi bili pred zgradom, pa smo krenuli na doručak u obližnju pekarnu-kavanu. Poslije doručka smo našim mini-busevima krenuli put centra grada koji se tek budio, pa još nije bilo prometa. I parkiralište blizu centra smo lako našli, otuda smo mogli nastaviti pješke. Dobar početak dana je postao još bolji kad nas je kroz razrijedene oblake čak i sunce pozdravilo.

Kako u jedno prijepodne razgledati Nürnberg? Jedino tako da se mnogo toga izostavi! Već kod prve postaje, Kaiserburg-a, moramo zbog dvosatnog trajanja odustati od posjete muzeju u dvoru i podrumima ispod dvorca, pravom labirintu prostorija i hodnika stoljećima urezivanih u utrobu pješčane stijene na kojoj je dvorac podignut. 70 metara duboki bunar snabdijevao je grad vodom.

Gledajući moćne utvrde na golemoj stijeni teško je u kamenoj nutrini zamisliti oko četiri kata duboko podzemlje. Prva utvrda na stijeni, Felsenburg, sagrađena je po naredbi rimsko-njemačkog cara Heinricha III početkom 11 stoljeća, a naselja nastala u podnožju već se 1050. godine spominju kao Nürnberg (od prastarog naziva za golemu pješčanu stijenu "nuorenberc", stjenovito brdo). Uz prvotni Felsenburg gradi se čitav utvrđeni dvorac, Kaiserburg, koji postaje često boravište rimsko-njemačkih careva.

Kaiserburg

Silazimo sa stijene prema glavnom trgu, no ovaj put ne zbog Božićnog sajma nego zbog posjete Gospinoj crkvi "Frauenkirche" koja turiste najviše privlači satom i satnim mehanizmom koji svakog podneva pokreće drvene figure sedmorice kneževa kako jedan za drugim stupaju pred cara Karla IV. Crkva je izgrađena u 14. stoljeću u gotskom stilu i zadivljuje svojim bogato ukrašenim kamenim pročeljem. Nasuprot crkve na drugom kraju trga je bunar "Schöner Brunnen" sagrađen krajem 14. stoljeća u obliku 20 metara visoke kamene piramide na kojoj je u četiri reda jedan iznad drugoga postavljeno 40 kipova. Ograđen je krasnom ogradom od kovanog željeza s mnogim umjetničkim motivima. Na ogradi visi zlatni kolut koji, ako je vjerovati predaji, treba okretati i pritom si nešto poželjeti, što bi se onda u dogledno vrijeme trebalo ispuniti. Za okretanje koluta smo morali pričekati u redu, a sad još treba pričekati da nam se želja ispuni.

Nastavljamo prema rijeci Pegnitz koja svojim tokom daje Nürnberg-u ono što mu ne mogu dati tvrđave: ljupkost i draž. S obje strane rijeke se ravno iz vode uzdižu stare kuće, obale su povezane mnogim mostovima, a razdvajanje rijeke na riječne rukavce pojačava dojam Nürnberg-a kao grada na vodama. Kaiserburg se često navodi kao zaštitni znak Nürnberg-a, ali ja ču ga isto toliko pamtitи po raznolikosti prizora uz rijeku Pegnitz.

Schöner Brunnen i Frauenkirche

Vratimo se opet malo u povijest. U Nürnberg-u se u 13. stoljeću prvi put održava "Reichstag", a u 14. stoljeću car Karlo IV određuje da svaki car mora svoj prvi "Reichstag" sazvati u tom gradu. Carske privilegije potakle su razvoj obrta, trgovine i umjetnosti, pa Nürnberg postaje čuven po svojim majstorima i umjetnicima, od kojih je najpoznatiji slikar Albrecht Dürer. O procvatu grada uz raskošne crkve i kuće bogatih građana svjedoči i gradnja višestrukog obruča zidina i kula u 14. i 15. stoljeću, pravo remek-djelo srednjevjekovnog obrambenog umijeća. Tridesetgodišnjim ratom počinje propadanje Nürnberg-a, a ni mir skopljen baš u njemu 1650. godine ne vraća staru slavu, dijelom zbog slabljenja carstva, ali i zbog jačanja mnogih malih kneževina koje malo mare za carske privilegije. Konačno pripajanjem Nürnberg-a Bavarskoj Napoleon ukida sve privilegije i podčinjava grad bavarskom kralju. Još samo zidine ostaju kao svjedoci nekadašnje slave.

Za obilazak zidina pješke trebalo bi mnogo vremena, pa se nas nekoliko odlučuje provozati Nürnberg-om u turističkom vlaku. Vožnja je potrajalako jedan sat i provela nas ne samo podno moćnih zidina, nego i pored gotičke crkve sv. Lorenza iz 13. stoljeća, palače Fembo u stilu renesanse s kraja 16. stoljeća, danas gradskog muzeja, pored najveće zgrade u Njemačkoj izgrađene načinom poznatim kao "Fachwerkhaus" iz 15. stoljeća koja je nekada služila kao skladište vina a danas je studentski dom i pored bolnice Sv. Duha iz 14. stoljeća, danas doma staraca, osobite po tome što se proteže preko jednog rukavca rijeke Pegnitz, a počiva na mostu od dva masivna luka.

Moram reći da me je radovalo što je došlo vrijeme zajedničkog objeda, opet u onoj istoj gostionici u kojoj smo jučer proveli kasnu večer. Crvenkasto pivo je bilo jednako dobro, jedino što nije valjalo je bilo ograničeno vrijeme. Veći dio naše grupe htio je prije povratka svakako posjetiti još jednu znamenitost grada, pa je vrijeme izmicalo.

Spomenuta znamenitost je nastala u vrijeme nove dvojbene slave, k tomu kratkog vijeka, koju Nürnberg doživljava u vrijeme diktature Nacional-socijalizma. Hitler je bio općinjen povijesnim značajem Nürnberg-a u rimsко-njemačkom carstvu, pa je tu održavao masovne partijske mitinge i zbog njih započeo gradnjom ogromne kongresne dvorane za 50000 sudionika i stadiona Zeppelin za 400000. Eto, ta smo mjesa posjetili. Zaista još uvijek odišu suludom opsjednutošću onoga vremena veličinom i moći koje sve prijašnje nadmašuju. Nacističku opsjednutost je upravo Nürnberg vrlo skupo platio - bio je strašno razoren u zračnim napadima 1945. godine.

Rijeka Pegnitz i nekadašnja bolnica Svetog Duha

Bilo je poodmaklo popodne, vrijeme za povratak. Imao sam dojam da sam u Nürnberg-u proveo ne jedan nego nekoliko dana. Jesmo li pokušali previše vidjeti i doživjeti u prekratko vrijeme? Možda, ali žao mi nije bilo.

Ivo Andrijević

Petar Uzorinac

Svaki hrvatski građanin mora imati osjećaj da je dobro došao!

Za ovaj naš božićni broj »Riječi« smo za razgovor zamolili gospodina Petra Uzorinca, generalnog konzula pri Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Frankfurtu. Na mjesto generalnog konzula g. Uzorinac je došao u kolovozu 2003., pa kako smo s njim već imali više susreta, vrijeme je da ga još bolje upoznamo. Ovaj razgovor je prilika za to, ali je isto tako prilika da pobliže razmotrimo namjere hrvatske vlade prema hrvatskom iseljeništvu. Razgovor, kojem se g. Uzorinac rado odazvao, vodili smo u njegovom uredu u GKRH-u, u Frankfurtu.

Riječ: Gospodine Uzorinac, recite nam kako ste se odlučili za diplomatsku službu?

Uzorinac: Moglo bi se reći da je konzularno zvanje moj svjesni izbor i da sam se tu pronašao, iako sam se tim poslom počeo baviti pomalo slučajno. Naime,

ja sam dosta dugo, gotovo 15 godina, radio u gospodarstvu prije nego što sam počeo raditi u državnoj upravi. Diplomirani sam pravnik i radio sam sasvim druge poslove, koji nemaju puno veze s državnom upravom. Osamostaljenje Hrvatske usmjerilo me je na jedan sasvim drugi put. Trebalo je graditi novi sustav i ja sam se odazvao pozivu kolega, koji su već radili u državnoj upravi da im se pridružim. Počela je izgradnja upravnog sustava nove države i oko toga je doista bilo dosta posla. Pred kraj 1991. godine počeo sam raditi u Ministarstvu vanjskih poslova, gdje sam kao načelnik Odjela upravnih poslova u Policijskoj upravi zagrebačkoj bio odgovoran za širok krug poslova iz te oblasti. Između ostalog to je uključivalo organiziranje rješavanja državnog, statusa, izdavanje putovnica i osobnih iskaznica, prometnih i vozačkih dozvola, poslove oko nabave i registracije oružja, reguliranje statusa stranaca itd. Sve se to odvijalo u dosta teškim okolnostima i materialnoj oskudici koju nam je nametnula agresija na Hrvatsku. Tu se uspostavila uža suradnja s Ministarstvom vanjskih poslova, čiji djelokrug rada se jednim dijelom preklapa s nadležnošću Ministarstva unutarnjih poslova. Tako sam se malo po malo stručno usavršavao, počeo sam se sve više baviti konzularnom problematikom. Kako se u diplomaciji tražilo novo stručno osoblje tako sam ja, u trenutku kad sam osjetio potrebu za promjenom, 1994. godine prešao u Ministarsvo vanjskih poslova, gdje sam prvi pet godina do 1999. radio kao savjetnik u Veleposlanstvu RH u Bruxellesu. Nakon toga sam tri godine bio načelnik Odjela za konzularne poslove pri Ministarstvu vanjskih poslova u Zagrebu, a 2003., u kolovozu, preuzeo sam službu generalnog konzula u Frankfurtu.

Osobno volim taj posao jer je povezan mojom pravnom strukom, a odgovara mi raditi s ljudima

kao i činjenica da su rezultati rada u ovom poslu vidljivi i mjerljivi.

Riječ: Što sve obuhvaća posao jednog generalnog konzula?

Uzorinac: Posao generalnog konzula je raznovrstan i složen, posebno u položaju u kakvom se mi nalazimo, u kojem ne možemo sva područja rada koja spadaju u nadležnost GK pokriti dovoljnim brojem osoblja.

Od nas se očekuje, naročito u Njemačkoj gdje imamo brojnu populaciju naših građana, da budemo potpora i zaštita tim ljudima, a isto tako da im budemo na usluzi oko obavljanja konzularnih poslova, što je obzirom na broj naših iseljenika u Njemačkoj, vrlo obiman posao.

Kultura i prosvjetna suradnja također pripadaju našem djelokrugu rada. Pri tome pod prosvjetnom suradnjom prvenstveno mislim na stvaranje pretpostavki za odvijanje dopunske nastave na hrvatskom jeziku te praćenje i koordiniranje rada nastavnika koji rade s hrvatskim učenicima. Držim da tome treba posvećivati veliku pažnju jer je dopunska nastava na hrvatskom jeziku vrlo važan faktor povezanosti djece naših iseljenika s hrvatskim jezikom i kulturom.

Što se tiče prezentacije naših kulturnih mogućnosti, dosta smo ograničeni finacijskim prilikama. Međutim pokušavamo se njemačkoj javnosti predstaviti projektima koji su primjereni našim mogućnostima, a u posljednje vrijeme nastojimo u tome pojačati suradnju s hrvatskim udrugama koje se i same žele baviti kulturnom promidžbom.

Naravno nastojimo suradivati i s ostalim udrugama i klubovima naših iseljenika, poticati ih na međusobnu suradnju i pomagati im u njihovim aktivnostima.

Ono što se u svakom slučaju očekuje od nas je gospodarska suradnja. Njemačka je naš drugi gospodarski partner, pa se od nas očekuje da diplomatska i konzularna predstavništva budu promotor hrvatskih mogućnosti i želja za intenzivnjom gospodarskom suradnjom. Pri tome prvenstveno nastojimo pojačati zanimanje njemačkih poduzetnika kako bi što više ulagali u Hrvatskoj.

Riječ: Koliko Vam to uspijeva?

Uzorinac: Sigurno je da se uvijek može napraviti više. Međutim, mi se trudimo, kroz prezentacije hrvatskih gospodarskih mogućnosti i suradnju s

Gospodarskim komorama na našem konzularnom području, kao i kroz neposredne kontakte sa zainteresiranim gospodarstvenicima, širiti gospodarsku suradnju s Hrvatskom. Da određenih rezultata ima svjedoči činjenica da je početkom ove godine Hrvatsku posjetila delegacija gospodarstvenika pokrajine Hessen, koju je predvodio g. Riel, ministar gospodarstva.

Izvjesno je da je nakon kandidature Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji došlo do promjene raspoloženja i u zadnjih nekoliko mjeseci primjećuje se pojačano zanimanje za Hrvatsku. O tome znakovito svjedoči nedavno održani forum koji je ovdje u Frankfurtu organizirala Commerzbank-a. Na skupu na kojem su, uz predstavnike hrvatske Vlade sudjelovali i ugledni gospodarstvenici, bankari, ali i predstavici međunarodnih institucija, ne samo da je podržan što skoriji ulazak Hrvatske u EU, nego je iskazan i konkretan interes gospodarstvenika za suradnju i ulaganje u Hrvatsku.

Riječ: Na hrvatskom putu u Europu, razmišlja li se o raspisivanju referendumu, kako bi se hrvatski narod imao priliku izjasniti hoće li ili neće u Europsku uniju?

Uzorinac: Koliko je meni poznato referendum je proveden gotovo u svim europskim zemljama, pa vjerujem da će se provesti i kod nas. Prethodno će biti potrebno građanima objasniti što u stvari znači članstvo u EU i koje prednosti ono donosi. Dosadašnja brojna ispitivanja javnog mijenja pokazuju da velik broj hrvatskih građana to želi, usprkos činjenici da se u posljednje vrijeme ti postotci smanjuju. Međutim poznato je da su slične promjene raspoloženja bilježene i u drugim zemljama, sada članicama EU, kako se je bližilo vrijeme njihovog pridruživanja.

Riječ: Pri Ministarstvu vanjskih poslova RH postoji Uprava za iseljeništvo, a pomoćnik ministra zadužen za iseljeništvo, g. Bakota, posjetio nas je i imali smo prilike s njim razgovarati. Nakon njegovog izlaganja stekli smo dojam da ova vlada puno više pažnje želi posvetiti iseljeništvu i što više zbližiti domovinsku i iseljenu Hrvatsku. Je li to uistinu tako ili je to samo izraz osjećanja dužnosti?

Uzorinac: U svakom slučaju postoji želja što potvrđuje i činjenica da je donedavni odjel u Ministarstvu vanjskih poslova prerastao u Upravu, koja bi se trebala baviti problemima iseljeništva, useljeništva i hrvatskih manjina u svijetu. Na žalost dosta dugo Uprava je bila bez čelnika, ali je nedavno na to mjesto, u svojstvu pomoćnika ministra imenovan dr. Slavko Leban

Riječ: Hoće li se njegovim imenovanjem ispuniti očekivanja iseljeništva?

Uzorinac: To će pokazati vrijeme, preko noći je teško nešto učiniti, a osim toga uvijek se nađemo u nekakvom raskoraku između očekivanja i mogućnosti. Vi poznajete dr. Lebana vjerojatno bolje nego ja. Njemu je problematika iseljeništva dobro poznata, živio je u Njemačkoj dugi niz godina i bio je i jest vrlo zauzet u iseljeničkim udruživanjima. Vjerujem da će mu to iskustvo koristiti na novoj dužnosti.

Riječ: Nije li svojevremeno upravo poticanje povratka u Hrvatsku bio izrazit primjer tog raskoraka između očekivanja i mogućnosti?

Uzorinac: Sigurno je da i dalje postoji želja matične države da potakne povratak iseljenih osoba. Međutim mislim da se sada na sve to gleda puno realnije. Naime, nakon stvaranja hrvatske države o povratku se govorilo pomalo idealistički, a da često nije bilo pretpostavki da iseljenici nađu svoje mjesto u domovini. Radi toga se događalo da su se razočarali neki koji su se vratili ili pokušali vratiti. To je dovelo do novih spoznaja i da se danas razmišlja na drugi način, bliže zbilji. Uvidjelo se da su iseljenici živeći dugi niz godina u stranim sredinama postali vezani uz te sredine, a radi se tu i o dubokim porodičnim vezama (djeca i unuci). Nije lako prekidati te veze, a s druge strane moramo uvažiti, naročito kod mlađeg naraštaja, njihove objektivne okolnosti i shvatiti da su oni svoje životne ciljeve vezali za zemlje u kojima žive, u našem slučaju za Njemačku. Dakle možemo poći od pretpostavke da će veliki dio iseljeništva ostati živjeti van Hrvatske pa se mora razmišljati kako postići da oni ostanu u čvrstoj vezi s Hrvatskom i kako da im se očuva identitet. Posebnu brigu treba posvetiti mladima koji nisu opterećeni i na cijelu problematiku gledaju mnogo trezvenije. Imamo mnoštvo mladih, visokoobrazovanih ljudi, na dobrom položajima, koji nam mogu koristiti i kojima ne bismo smjeli okretati leđa i dopustiti da se otuđe od svoje matične domovine. To bi trebala biti jedna od glavnih zadaća Uprave o kojoj smo govorili. Radi se o vrlo zahtjevnom zadatku - kako iskoristiti sposobnosti i mogućnosti mladog hrvatskog naraštaja, a da to bude u onoj mjeri u kojoj to oni sami žele. Nerijetko dolazimo do spoznaje da oni sami žele biti "iskorišteni", ali ih se ne zove, što rađa razočaranje, a potom i otudenost. Njima treba pokazati da su potrebni. Oni će naravno slijediti svoj poziv i svoj životni put, a pomoći će koliko će htjeti i moći i to se mora poštivati.

Riječ: Poznato je da djeca hrvatskih iseljenika, upravo zbog boljih životnih uvjeta, danas masovno

uzimaju njemačko državljanstvo i pritom gube hrvatsko. Kakav je Vaš stav prema tome?

Uzorinac: Naravno da je interes svake države da se takve stvari događaju u što manjoj mjeri. Međutim, mislim da i tu trebamo biti realni i shvatiti da je to proces koji se ne može lako zaustaviti jer su naši građani pri tome motivirani prvenstveno mogućnošću boljeg prosperiteta u zemljama u kojima borave, a ne emotivnim razlozima. Sama činjenica da su uzeli njemačko ili državljanstvo neke druge zemlje ne znači da su izgubili ljubav prema domovini ili prestali biti Hrvati. U duševnom smislu vjerojatno se ništa nije promjenilo, ali im na drugoj strani to otvara veći izbor radnih mesta i ostvarivanje vlastitog boljnika.

Riječ: Najave hrvatske vlade o izmjeni nekih zakona radi jednostavnijeg obavljanja određenih administrativnih poslova, o uređenju trgovačkih zona, o smanjenju poreza itd. daje naslutiti da je iseljenički kapital dobro došao i da bi trebalo ulagati u domovinu. Nije li to sada prekasno obzirom na to da su iseljenici svojevremeno željeli ulagati, ali često na razne načine bili u tome ometani?

Uzorinac: Sigurno je da će jedan dio hrvatskih građana, koji su ranije nešto pokušali i suočili se s administrativnim i drugim zaprekama zbog takvih iskustava opreznije ili čak nepovjerenjem gledati na te najave. Međutim opredjeljenje za ubrzanim priključivanjem Hrvatske Europskoj uniji bitno će izmijeniti okolnosti i uvjete poslovanja. Na tom putu Hrvatska će u vrlo kratkom vremenu morati usvojiti norme, standarde i zakonodavstvo Europske unije. To će dovesti do toga da će kod nas uskoro vrijediti ona pravila koja su iseljenicima već dobro poznata i stoga prihvatljiva, a time će i njihova skeptičnost nestajati.

Riječ: Država je sada dala signal, a kako je na taj signal odgovorilo iseljeništvo? Spominjala se Grupa 100, udruga imućnih američkih Hrvata koja u Hrvatskoj namjerava osnovati banku. Je li već što pokrenuto i ima li sličnih primjera?

Uzorinac: Ne znam o tome puno više od onoga što smo mogli saznati iz medija. Međutim, neki od učesnika skupa u Americi uvjeravaju me da se od te inicijative mogu očekivati rezultati. Razmišlja se i o tome da bi na sličan način trebalo udružiti hrvatske iseljenike na području Europe. Sasvim je sigurno da će se ulagati tamo gdje je to isplativo. To znači: ukoliko iseljenici nađu mogućnosti ulaganja u Hrvatskoj pod boljim ili istim uvjetima kao u zemljama u kojima žive onda će, vjerujem, prevladati onaj domoljubni osjećaj. Osobno nikada nisam vjerovao da će se milijarde dolara sliti u

Hrvatsku samo zbog ljubavi prema njoj, ali također vjerujem da bi imućni Hrvati vrlo rado ulagali kada bi im se ponudili pravi projekti i uvjeti kojima su navikli poslovati u zemljama u kojima borave.

Riječ: Recite nam koliko Hrvata živi na vašem konzularnom području i možete li ocijeniti stanje iseljeništva ovdje u Njemačkoj?

Uzorinac: Procjenjuje se da na ovom konzularnom području koje pokriva Hessen, Reihland-Pfalz i Saarland živi oko 70 000 hrvatskih građana.

Mislim da sam u ovo kratko vrijeme koliko sam ovdje uspio stvoriti sliku o hrvatskom iseljeništvu. U stalnom sam dodiru s iseljenicima, a u tu svrhu smo upriličili i nekoliko susreta s hrvatskim udrugama. Još uvijek ima mnogo hrvatskih udruga, što je svakako pozitivno, iako bi možda njihovo ujedinjavanje po interesnom ili teritorijalnom principu nekada donijeo bolje rezultate. U svakom slučaju udruge bi trebale više međusobno surađivati i potpomagati se. To nije uvijek jednostavno, neke su dobro, neke manje dobro ustrojene, kod nekih ima teškoća itd. U svakom slučaju treba cijeniti rad udruga, jer potvrđuju da postoji potreba za održavanjem veza s matičnom domovinom. Naša je zadaća da im u tome pomognemo koliko je moguće. Pri tome se zalažem za to da se ne prenaglašavaju određene teškoće i problemi koji su prisutni u radu iseljeničkih udruga svuda u svijetu, nego da ih se nastoji prevladavati i tražiti nove puteve suradnje.

Riječ: U medijima se često moglo čitati o tome kako su službenici konzulata nedovoljno stručno obrazovani, kako je slabo poznавanje stranih jezika, kako nedostaje poznавanje međunarodnog prava, a nerijetke su i pritužbe iseljenika o neljubaznosti osoblja prema strankama. Je li to doista tako ili se ipak pomalo pretjeruje?

Uzorinac: Ne bih to mogao potpuno odbaciti. Toga je sigurno bilo, no dosta je i preterivanja. Situacija je sigurno daleko bolja nego što je bila. Mislim da je posljednjih godina u tome napravljen velik napredak. Kada se govori o tome svakako treba imati na umu i okolnosti u kojima je država nastajala i stvarala svoju diplomatsko konzularnu mrežu. U ratnim prilikama u kojima se Hrvatska tada nalazila, moralo se posegnuti i za priučenim ljudima, ljudima koji nisu poznavali struku, niti su se do tada bavili tim poslom. S vremenom se stvarao sustav i radilo na obrazovanju kadrova. Ministarstvo vanjskih poslova je osnovalo akademiju koja sustavno školuje i priprema svoje stručno osoblje. Danas, nakon više od deset godina od početka djelovanja hrvatske službe vanjskih poslova stanje

je daleko bolje, što ne isključuje pokoji loš primjer. Naši ljudi imaju prevelika očekivanja, što im se ne smije zamjeriti, jer su svoju državu sanjali i sad kad je imaju žele biti drugačije primljeni, ono što bi otrpjeli od njemačkog službenika od našeg neće. Poznata je činjenica da se prema Hrvatima u konzulatima bivše države loše postupalo, da ih se izazivalo, vrijedalo i zlostavljalio. To se u hrvatskim konzulatima ne događa i ne smije se događati. Konzulati moraju biti otvoreniji za svoje građane, u njih se treba dolaziti bez zebnje i bez straha. Svaki hrvatski državljanin mora imati osjećaj da je dobro došao.

Riječ: Uskoro će se u Hrvatskoj održati predsjednički izbori. Iseljeništvo se uveliko zalagalo za glasovanje pismenim putem. Hoće li to biti moguće već na ovim izborima?

Uzorinac: Na ovim izborima to sigurno neće biti moguće. Biranje pismenim putem zahtjeva promjenu zakonodavstva, što do sada još nije učinjeno. Nadam se da će to do sljedećih parlamentarnih izbori biti moguće, što bi za iseljeništvo bilo doista veliko olakšanje.

Riječ: Hoće li hrvatski građani kojima je u putovnicama upisana strana adresa, npr. njemačka ili bosansko-hercegovačka, imati pravo glasa?

Uzorinac: Kao što sam već napomenuo, predsjednički izbori provodit će se po istom propisima kao i posljednji izbori za Zastupnički dom Sabora. Dakle svi oni koji su tada glasovali moći će to učiniti pod istim uvjetima. Niti mi još nismo primili kompletne upute Državnog izbornog povjerenstva, a osim toga nabranje svih iznimnih situacija koje su moguće oduzelo bi nam previše prostora. Međutim, a vjerujem da će narednih dana puno detalja o tome naši građani moći saznati iz hrvatskih sredstava priopćavanja. Naravno, svi oni koji imaju nedoumica oko toga posjeduju li sve što im je potrebno za glasovanje mogu se telefonom ili neposredno obratiti ovom Generalnom konzulatu.

Riječ: Gospodine Uzorinac, zahvaljujem Vam na ovaku otvorenom i ugodnom razgovoru, a Vama i osoblju poslanstva želim čestit Božić i sretnu i uspješnu Novu godinu.

Uzorinac: Hvala Vam lijepa i dozvolite mi na kraju da i ja osobno i u ime djelatnika Generalnog konzulata u Frankfurtu iste želje uputim Vam i Vašim čitateljima.

**Razgovor vodila:
Biserka Andrijević**

Nepoželjni u vlastitoj domovini

Godišnja skupština Hrvatskog svjetskog kongresa okupila je u Sarajevu, 5.-8. srpnja 2004., predstavnike iseljenih Hrvata iz cijelog svijeta

Prvi put od svog utemeljenja 1993. godine HSK je održao godišnju skupštinu u Sarajevu. Iako su prednosti Zagreba bjelodane (blizina svih iseljeništvu važnih državnih tijela, odlična prometna povezanost), pa su stoga i gotovo sve dosadašnje godišnje skupštine tu i održane (samo jedna na Brionima), ipak je osim samog radnog tijeka skupštine važan i simbolični značaj jednog takvog skupa. Tako su dolasci HSK-a u Zagreb jasno naglašavali želju iseljeništva za tjesnom suradnjom s domovinom, dolazak na Brione je, bar što se simbolike tiče, bio potpuni promašaj, a ovogodišnji je dolazak u Sarajevo baš zbog svog simboličnog značaja bio prijeko potreban. Svi naime znaju, ali većina prešuće, da je hrvatski narod na najboljem putu (zapravo najgorem) da izgubi svoju drugu domovinu - Bosnu i Hercegovinu. Svi znaju, ali većina prešuće, da hrvatska politika, za volju pridruživanja Evropi i NATO-u, svoju Ustavom zajamčenu podršku Hrvatima u Bosni i Hercegovini svodi na sve manje riječi i još manje djela. Pokoji mlaki prosvjed iz Hrvatske zbog postupaka međunarodne uprave neće niti usporiti, a kamoli spriječiti ubrzano gubljenje nacionalnih prava najstarijeg naroda u Bosni i Hercegovini, jedinih duhovnih nasljednika nekada moćnog bosanskog kraljevstva - Hrvata. Jučer hrvatski mediji i Hercegovačka banka, danas hrvatsko školstvo, hrvatski simboli i onemogućen povratak hrvatskim izbjeglicama, što je sutra na redu? Pretvaranje konstitutivnog naroda u nacionalnu manjinu? Ili čak utapanje u nešto navrat - na nos stvoreno i nazvano "bošnjaštvo"? HSK nažalost nema snage da tu nešto promijeni, ali dolaskom u Sarajevo bar na trenutak može prekinuti šutnju hrvatske politike, bar malo pobuditi zanimanje hrvatskih građana inače tako zaokupljenih samim sobom i svojim kreditima.

Upravo zbog takvog značaja održavanja godišnje skupštine HSK-a htio sam svakako doći na skup u Sarajevo, a jamačno su tako osjećali i drugi članovi predsjedništva HSKNJA koji su izrazili želju za sudjelovanjem. Zato je HSKNJA u Sarajevu bio brojno zastupljen - s četiri predstavnika: glavnom tajnicom dr. Marijom Dragicom Anderle, rizničarom Josipom Kocijanom i dva prisjednika, Željkom Černićem i sa mnom. Zastupljenost ostalih nacionalnih Kongresa bila je koliko-toliko

zadovoljavajuća, ili točnije rečeno, bila je dobra za zemlje u kojima Kongres još djeluje, dok je istobno nezastupljenost više zemalja svjedočila o zamrlom djelovanju HSK-a u njima. Zemlje Južne Amerike još mogu nesudjelovanje opravdati velikom udaljenošću, ali može li biti isprike za otprilike polovicu europskih zemalja?

Skup je zahvaljujući gostoprimstvu uzoritog kardinala Vinka Puljića održan u zgradici Nadbiskupije Vrhbosanske u kojoj je sudionicima skupa bilo omogućeno i noćenje i blagovanje čime su uvjeti rada bili izvrsni. Prvog dana najveći dio sudionika je autobusom krenuo iz Zagreba te po dolasku u Sarajevo nakon smještaja i okrijepe započeo s upoznavanjem i dogovorima o dnevnom redu i odvijanju skupštine. Druga dva dana su bila ispunjena od jutra do poodmaklih večernjih sati izvješćima, raspravama i razgovorom s brojnim gostima pri čemu su i objed i večera služili za izlaganja gostiju i odgovore na mnoga postavljena pitanja. Četvrtog, posljednjeg dana prijepodne je pred televizijskim kamerama i uz nazočnost brojnih izvjestitelja i novinara održana sjednica za tisak, radio i televiziju i podjela nagrada HSK-a. Nagrada za pozrtvovnost u borbi za dobro hrvatskoga naroda u BiH dodijeljena je uzoritom kardinalu Vinku Puljiću, nadbiskupu vrhbosanskom i msgr. dr. Franji Komarici, biskupu banjalučkom, predsjedniku Biskupske konferencije BiH i kandidatu za Nobelovu nagradu. Nagrada za promicanje hrvatskih interesa u svijetu dodijeljena je Sophiji Leung, članici kanadskog parlamenta. U podne je skupština HSK završena.

Skupština HSK-a se odvijala na dva kolosijeka: prvo: bavljenjem vlastitim pitanjima i drugo: razgovorom s neuobičajeno velikim brojem gostiju. Više će pažnje posvetiti gostima, jer o samom HSK-u (i pogotovo njemačkom ogranku HSKNJA-u) u Riječi je već mnogo napisano, pa su na kraju ovog članka (podnaslov "Pravo vrijeme za promjene") sažeta samo najvažnija opažanja o stanju HSK-a onako kako se to u Sarajevu dalo naslutiti.

Hrvati u BiH su ugrožen narod

Pažnja koju su skupštini HSK-a posvetili crkveni, politički i kulturni predstavnici Hrvata u BiH nije za mene bila samo čast nego me je i duboko dirnula,

obvezala me da svjedočim o onom što sam saznao, da svojim skromnim prilogom doprinesem rušenju zida šutnje kojim je potiskivanje Hrvata u BiH opasano. Gosti našeg skupa su nam govorili zato da bi mi, pristajući iz cijelog svijeta, na svom povratku prenijeli njihove riječi tom svijetu, svijetu koji je Hrvate već u Daytonu potajno prekrižio. Govorili su nam, jer smo i sami Hrvati koji će bez suvišnih riječi i dugih uvjeravanja odmah sve razumjeti. Govorili su nam, jer su tražili našu pomoć, ali i zato da bi ohrabribili i sebe i nas, jer pomoć se traži samo ako još ima nade, ako još nije kasno.

Kardinal i nadbiskup Nadbiskupije Vrhbosanske Vinko Puljić nije nam bio samo domaćin nego i redoviti gost skupštine, koji je iscrpno izvijestio o odnosu i postupcima međunarodne uprave prema Hrvatima koji toliko odudaraju od demokratskih pravila zemalja iz kojih dolaze, da se čovjek pita kako te demokracije kraj takvih lažnih demokrata mogu uopće opstati. Kao gost nam se obratio i banjalučki biskup, predsjednik Biskupske konferencije BiH, msgr. dr. Franjo Komarica koji je mnogim primjerima iz tzv. Republike Srpske potkrijepio i potvrdio kardinalove riječi. O uporištu koje hrvatski narod nalazi u svojoj crkvi, kako u davnini tako i danas, govorio nam je Fra Mijo Džolan, provincijal Franjevačke provincije Bosne Srebrenе.

Kulturni i prosvjetni djelatnici koji su nam se obratili bili su prof. dr. Franjo Ljubić, rektor Hrvatskog sveučilišta u Mostaru, prof. dr. Franjo Topić, predsjednik Hrvatskog kulturnog društva "Napredak", Petar Vidić, predsjednik Matice hrvatske u Sarajevu u pratinji tajnika, mladog čovjeka kojemu nažalost nisam zapamtio ime. Po njihovim riječima je vidljivo kako međunarodna uprava smisljeno potiskuje Hrvate; ne dostaje im političko obespravljanje nego guše gdje god mogu kulturnu i jezičnu posebnost znajući koliko je upravo kultura bitna za opstojnost jednog naroda. Školstvo je također izloženo velikim pritiscima da odustane od zasebnog hrvatskog nastavnog programa i zasebnih hrvatskih školskih ustanova.

Od političkih vođa Hrvata razgovarali smo s članom predsjedništva BiH Draganom Čovićem, s predsjednikom Hrvatske zajednice Herceg-Bosne, Vladimirom Šoljićem, a uz njih ih, iako nije političar nego odvjetnik, svrstao i branitelja Mate Jelavića, dopredsjednika Odvjetničke komore BiH, Josipa Muselimovića, jer je prividnu krivičnu narav optužbe protiv Jelavića razotkrio kao političku s ciljem slabljenja hrvatskog vodstva.

Kad čovjek u dva dana sasluša izlaganja gore nabrojenih gostiju, međusobno vrlo različith, ali svi odlično poznavajući prilike na svom području, kad se njihova izlaganja savršeno uklope u jednu sliku

sustavnog i pomno osmišljenog potiskivanja Hrvata kao ravnopravnog sugovornika na svim razinama odlučivanja, onda tu ne može biti govora ni o bilo kakvom subjektivnom, pa stoga upitnom tumačenju stvari i događaja, ni o bilo kakvom namjernom pretjerivanju, a najmanje o slučajnoj podudarnosti. Ponovit ću ono što je po mom osobnom mišljenju najvažnije, a čitatelj neka oprosti što ću izostaviti tko je što i kada rekao.

Bjelodana je činjenica da se Hrvati ne mogu vratiti svojim kućama u tzv. Republici Srpskoj, jer to tamošnje vlasti uspješno sprječavaju. Bjelodano je isto tako da Međunarodna uprava koja Bosnom i Hercegovinom vlada kao protektoratom ništa ne čini kako bi slomila otpor vlasti RS povratku izbjeglih Hrvata, iako za to ima svu političku i vojnu moć. Međutim vojnu moć pokazuje tamo gdje je potpuno suvišna – u Mostaru provaljujući tenkom u Hercegovačku banku umjesto da od ovlaštenih osoba zatraži ili oduzme ključ! Za nastavak rada Hercegovačke banke ima dovoljno poštenih i stručnih osoba, ali se ona ipak zatvara pod izgovorom nepravilnog poslovanja nekoliko pojedinaca, ako se to uopće dokaže. Zaključak se sam po sebi nameće – treba oslabiti gospodarsku moć Hrvata. Slično je i s hrvatskim političkim udruživanjem. Svaka stranka je dobra samo ona najjača hrvatska nije naprosto zato što je jaka, a uz jako političko vodstvo teže je nametati Hrvatima nepovoljna rješenja. Međunarodna uprava ne može jednu demokratsku stranku zabraniti, ali ima ovlaštenja pod bilo kakvim izgovorom poništiti izbor nekog pojedinca ili nekog izabranog smijeniti. To ovlaštenje se zlorabi u nedogled. Kad smjena nije dovoljno djelotvorna, jer smijenjeni zadrži ugled i utjecaj, Međunarodna uprava čak pribjegava krivičnom gonjenju, kao u slučaju Mate Jelavića, bivšeg čelnika HDZ-a BiH, prvo smijenjenog, pa zatim optuženog zbog protuustavnog djelovanja Hrvatske zajednice Herceg-Bosne i umiješanosti u nepravilnosti poslovanja Hercegovačke banke. Niz nepravilnosti u istražnom postupku protiv Jelavića, otežavanje rada braniteljima na svakom koraku mora navesti na pitanje: čemu sve to, ako su dokazi njegove krivnje jasni i nepobitni? Hrvatima se na svakom koraku otežava, čak i zabranjuje isticanje nacionalnih simbola kao znak pretjeranog nacionalizma. Istodobno se ta "pretjeranost" ne predbacuje drugima. Hrvati su u državnim sredstvima priopćavanja potpuno zanemareni, kao da ih i nema, ali svoje medije ne mogu imati, jer državni mediji su tu da služe svima, čak i onda kad prešućuju Hrvate. Školski sustav još nije jedinstven, ali se uporno nastoji hrvatske škole spojiti s drugima u nekakve građanske. Ako to uspije, usprkos žilavog otpora Hrvata, nije teško pogoditi što će biti s nastavnim programima i što s nastavom hrvatskoga jezika i na hrvatskom jeziku. Isto tako

nije teško pogoditi da cilj stapanja škola upravo i je zajednička nastava na "zajedničkom" jeziku. Začudo, ovdje Hrvatima upravo drugi narodi pomažu, jer zbog bolje nastave radije polaze hrvatske nego svoje škole. Osobit primjer bitke za školstvo je Mostarsko veleučilište, koje posebno smeta Međunarodnoj upravi kao mjesto okupljanja hrvatske inteligencije, ali zbog svog daleko većeg ugleda od drugih visokih školskih ustanova privlači mnoštvo studenata iz cijele BiH. Hrvatske kulturne udruge još nisu toliko izložene izravnom pritisku Međunarodne uprave, ali njihovi djelatnici itekako trpe od preprijeka koje se Hrvatima drugdje postavljaju, na primjer što ih mediji prešućuju, u školstvu, nazivu jezika ili kod isticanja hrvatskih simbola. Priredbe hrvatskih kulturnih udrug su vrlo dobro posjećene, suradnja s udrugama iz Hrvatske (primjer Matica hrvatska) je daleko bolja nego suradnja na političkoj razini.

Poseban osvrt zaslužuje jedna sasvim drukčija gošča, viša savjetnica za politiku i planiranje Misije OSCE za BiH, Christine Zandvliet, koju s jedne strane treba pohvaliti što se odazvala pozivu vrlo dobro znajući koliko su Hrvati ogorčeni pristranim djelovanjem njene i sličnih međunarodnih misija, s druge strane njeni su odgovori po svojoj jedva prikrivenoj ispravnosti za nas značili omalovažavanje i uvrijedu. Na mnoga pitanja je odgovorila "kako nema pravo davati primjedbe o Međunarodnoj upravi", a na moj upit kako njezina Misija ima pravo davati primjedbe recimo o dr. Sanaderu nije se ni osvrnula. Povrijeđen njenom neskrivenom odbjednošću, upitao sam kasnije: nije li briljantnim europskim diplomatima usprkos svoj njihovoj briljantnosti bosansko-hercegovačka zagonetka ipak preteška, pa su se dosjetili briljantnog rješenja da ju naprosto pojednostavne zanemarivanjem hrvatskog dijela, odgovorila mi je ledeno da Međunarodna uprava čvrsto i odlučno izgrađuje Bosnu i Hercegovinu kao državu tri konstitutivna i ravnopravna naroda. Izgledalo mi je da pravi cilj njezina dolaska nije ni bio da nas uvjeri u ispravnost postupaka Međunarodne uprave nego da nas uvjeri u uzaludnost prigovora nečemu na što smo nemoćni utjecati.

Prikaz položaja Hrvata u vlastitoj domovini koji su nam dali gosti naše skupštine, upotpunjajući i potvrđujući jedan drugoga u svakom je pogledu vjerodostojan. Politika međunarodne zajednice vjerojatno nije uvjetovana neprijateljstvom prema Hrvatima, nego velikim troškovima protektorata nad BiH, zbog kojih toliko žuri što prije stvoriti stabilnu Bosnu i Hercegovinu, da je za to spremna žrtvovati ravnopravnost jednog naroda i pomiriti se s podjelom na dva dijela. Takva hladna proračunatost je još gora od neprijateljstva, jer Međunarodnoj upravi oduzima svaku moralnost.

Ali "treba ustrajati"

– poručuje msgr. dr. Franjo Komarica četvrtog, zadnjeg dana skupštine HSK-a kad se pred novinarima i televizijskim kamerama u ime nagrađenih zahvalio na dodijeljenim nagradama. Jasnim riječima upozorava i ukazuje na propuste jedne politike nametanja rješenja bez suglasnosti onih kojih se ta rješenja tiču. Naglašava: - da će hrvatski narod ustajati u traženju jamstva i potvrde temeljnih oznaka svog narodnog bića od svih domaćih i međunarodnih predstavnika vlasti, - da proglaši o konstitutivnosti hrvatskog naroda na cijelom području BiH ostaju samo mrtvo slovo na papiru dok se ne ostvari njegovo pravo na vlastito ime, na vlastite kulturne i obrazovne ustanove, na zastupljenost na svim razinama vlasti i na pravičnu raspodjelu materijalnih uvjeta života, - da dizanje glasa u obranu svakog obespravljenog čovjeka znači i dizanje glasa u obranu obespravljenog Hrvata, kojemu se konačno mora pružiti uvjerljivi motiv, razlog i pomoć za povratak u rodni kraj i uključivanje u duhovnu i materijalnu obnovu BiH. Od HSK-a traži: - da istinu o zbilji u BiH prenese barem u 30 zemalja u kojima djeluje i - da ne dozvoli da iseljenim Hrvatima njihove domovine, Hrvatska i BiH, postanu tuđinom.

Pridruživanje i(li) pomoć Hrvatima u BiH

Uz političare iz BiH posjetili su nas i predstavnici Hrvatske vlade i Sabora: dr. sc. Drago Štambuk, pomoćnik ministra vanjskih poslova RH i Zdenka Babić Petričević, predsjednica Odbora za iseljeništvo Sabora RH. Podrška Hrvatima u Bosni i Hercegovini je i za njih bila neizbjegna tema, ali je jedna druga bila još važnija: novi odnosi RH prema iseljeništvu. Sasvim sigurno se radi o čvrstoj namjeri, a ne o olakim, površnim obećanjima. Ni dva naša gosta nisu dozvolila da se u to makar na jedan tren posumnja. Koliko god možemo biti zadovoljni izgledima bolje suradnje s domovinom, jedno je pitanje ipak ostalo bez odgovora: što ako dođe do promjene vlade – hoće li to značiti povratak u "ledeno doba" prijašnjih godina ili će se HDZ i oporba pokušati dogоворити oko dugoročnog pristupa suradnji s iseljeništvom, koji se onda neće mijenjati bez obzira na promjene vlada? Ovdje moram prigovoriti nerazumijevanju koje je pokazala Zdenka Babić Petričević, koja je na spomen "dogovaranja s oporbom" ustvrdila da "HDZ ne mora pitati oporbu kako će vladati". Ja naprotiv mislim da bi za Hrvatsku itekako bilo dobro kad bi stranke bile složne u nekim bitnim stvarima (a odnos prema iseljeništvu je jedna od njih) i da stranačka pripadnost ne može biti uvijek i jedino i samo na prvom mjestu.

Obećanja je mnogo teže izreći kad se radi o većoj podršci Hrvatima u BiH. Pridruživanje Europski i

NATO-u je teško spojivo s otvorenim sukobom s Međunarodnom upravom za BiH, jer bi to oni kojima se želimo pridružiti krivo prikazali kao da radimo protiv njih. Ipak će Vlada osnažiti podršku hrvatskom narodu u BiH, ali više diplomacijom iz zatvorenih vrata, koja će Hrvatima u BiH više koristiti, a Hrvatskoj neće otežati pridruživanje.

Pravo vrijeme za promjene

Ukratko bih naveo najvažnija pitanja koja se nameću kako zbog trenutnog stanja u kojem se HSK nalazi tako i zbog izgleda na promjenu odnosa domovine prema iseljeničtvu. Slabljenjem i odumiranjem hrvatskih iseljeničkih udruga i osipanjem članstva HSK-a konačno jača svijest da ovakav Kongres ne može ispuniti ciljeve koje si je sam postavio, a ne može ispuniti ni očekivanja domovine i iseljenika. Što i kako treba mijenjati još nitko nije osmislio, ali bar postoji nuda da će to netko pokušati. Hoće li biti promjena u načinu razmišljanja i hoće li ti koji znaju i hoće drukčije razmišljati biti i birani u predsjedništvo pokazat će se ubrzo - već u proljeće iduće godine na predstojećoj izbornoj skupštini HSK-a. HSKNJ bi sa svojim Planom o proširenju članstva koji predviđa daleko veću brigu za stare članove i sustavno pridobivanje novih, mogao biti pokretačka snaga promjena u HSK-u, ali navedeni Plan jako kasni u provedbi, pa će kasniti i uspjesi (ako ih bude). Bez uspjeha će međutim biti vrlo teško zastupnike iz

cijelog svijeta uvjeriti u valjanost njemačkog primjera.

Do promjena je tako težak put i zato, jer HSK ima nekih uspjeha (skupljena znatna pomoć za obnovu i proširenje spomenika u Bleiburgu, zamisao CRO-olimpijade - iseljeničkog športskog okupljanja, privlačenje velike pozornosti javnosti skupom u Sarajevu i sl.), zbog kojih se olako zaboravlja da je onaj temeljni cilj - okupljanje i zastupanje iseljene Hrvatske - danas dalje nego ikada. Trebalо bi već jednom postati jasno da mnoge stare i skoro sve nove članove HSK-a danas zanima što HSK čini za njih, a malo mare o pukom "podupiranju dobre zamisli". Krivo je shvaćanje da članovi postoje zbog HSK-a, trebalо bi biti upravo suprotno. Uspjesi HSK-a koji ostaju uspjesi samo uskog kruga ljudi, nisu uspjesi članova, a pogotovo ne širokih slojeva hrvatskih iseljenika. Takvi uspjesi ne privlače nove članove, čak se i stari gube.

Ne bude li promjena u HSK-u, bit će to dvostruka šteta. Hrvatskoj vladi za politiku zблиžavanja iseljeničtvu i domovine trebaju sugovornici u iseljeničtvu koji uživaju široku podršku. Ne bude li to HSK, tko će to onda biti? Ostane li politika zблиžavanja bez sugovornika iz redova onih s kojima se treba zblizići, kako može biti uspešna?

Ivo Andrijević

I Z R A J N S K O - M A J N S K O G P O D R U Č J A

Poboljšati učinkovitost administracije i djelotvornost sudstva

Državni tajnik u Ministarstvu vanjskih poslova Republike Hrvatske, Gordan Bakota, razgovarao je u Franfurtu s iseljenicima, u nedjelju 23. svibnja 2004.

Generalni konzulat Republike Hrvatske u Frankfurtu na Majni priredio je razgovor s iseljenicima iz rajske-majnskog područja na temu "Politika nove hrvatske vlade prema iseljeničtvu i suradnja MVP-a s iseljeničkim udrugama". Poseban gost je bio dipl. pravnik Gordan Bakota, državni tajnik u MVP-u koji je tih dana službeno posjećivao diplomatska poslanstva Republike Hrvatske u Njemačkoj. Razgovoru su naravno nazočili i domaćini: generalni konzul Petar Uzorinac i konzul Silvije Kus.

Pri kratkom predstavljanju Gordana Bakote saznali smo da je bio u Hrvatskoj vojski i nekoliko godina u diplomatskoj službi u Švicarskoj, te da u njegove sadašnje zadaće spada i povezivanje s iseljeničtvom.

Nedjeljivost domovinske i iseljene Hrvatske nisu prazne riječi

U svom uvodnom izlaganju Gordan Bakota je odmah na početku istaknuo ono što nas je sve najviše zanimalo: nova hrvatska vlada želi tjesne veze i dobro razumijevanje iseljeničtvu i

Pomoćnik ministra u MVP-u, Gordan Bakota

domovine i zato za nju često spominjana izreka o "nedjeljivosti domovine i iseljeništva" znači

prije svega prijelaz na djelo, jer tek djela riječima daju značaj. Prvi korak, a ujedno i svakom iseljeniku vrlo uočljiv, biti će postizanje i održavanje visoke razine usluga i pomoći hrvatskih diplomatskih poslanstava za iseljenike. Brzo i temeljito rješavanje svih iseljeničkih upita i zamolbi bit će odlika s kojom će se moći čvrsto računati. Visoka razina usluge znači boljšak i za domovinu - to Gordan Bakota zorno pokazuje na primjeru pomoći poslanstva kod poslovog ulaganja u Hrvatskoj koje će time postati znatno lakše, brže i jednostavnije. Vrlo je važna i uloga poslanstava kao mjesta okupljanja i povezivanja iseljeništva s domovinom, pa će posjetitelja uz uslugu i pomoći dočekati i osjećaj bliskosti domovini. Sljedeći osjetan napredak na putu zbližavanja s iseljeništvom bit će promjena izbornog zakona koja će iseljenicima omogućiti dopisno glasovanje. Time bi se ispunio jedan možda najčešće postavljan iseljenički zahtjev. Gordan Bakota je ovdje vrlo odlučan - dopisno glasovanje je za njega čvrsto obećanje nove vlade.

Ulaganje u gospodarstvo i promicanje hrvatskih htijenja

Kako povezanost domovine i iseljeništva služi

obostranom boljštu, Gordan Bakota bez suvišnog ustezanja govori o očekivanjima u domovini - veća ulaganja iseljenika u hrvatsko gospodarstvo i nastavak promicanja i zagovaranja hrvatskih ciljeva u zemljama boravka. Dok je uloga iseljenika u promidžbi domovine uvjek bila vrlo značajna i treba samo u njoj ustrajati, ulaganje u gospodarstvo daleko zaostaje za stvarnim mogućnostima. Bakota za to ne krivi iseljeništvo nego priznaje hrvatske slabosti koje ne samo što priječe znatniji pritok iseljeničkih sredstava nego su i kočnica cjelokupnog gospodarskog razvoja. Najveće teškoće proizlaze iz trome i neučinkovite uprave (osobito na mjesnoj, a zatim i županijskoj razini), iz nedjelotvornosti sudstva (s neprihvatljivo dugim prosječnim trajanjem postupka) i iz vrlo zabrinjavajućeg demografskog stanja koje se ispoljava niskim priraštajem, nedovoljnim obrazovanjem (samo 6% stanovništva sa sveučilišnom diplomom) i masovnim odlaskom i ono malo visoko obrazovanih mladih u inozemstvo.

Zabrinjavajuće pomanjkanje osoba s visokim obrazovanjem

Nabrojene teškoće najprije treba početi rješavati sustavnim promjenama u školstvu s ciljem dizanja opće razine obrazovanosti, ali također i ograničenim mjerama ubrzanog poboljšanja stručnosti kako u tijelima uprave - na primjer poznavanjem međunarodnog prava i vladanjem stranim jezicima - tako i u sudstvu. Učinkovitosti uprave mnogo će pridonijeti i opremanje sustavom računala povezanih u mrežu i s pristupom na internet. Na mjesnoj razini bitno je ukloniti postojeće razlike u propisima tako da u bilo kojem gradu ili općini bilo gdje u Hrvatskoj vladaju ista pravila i postupci.

Hrvatskoj treba EU i NATO

Olakšano poslovanje poboljšanjem rada uprave i sudstva je ipak samo jedna strana oživljavanja gospodarstva. Dodatni poticaji bit će povećanje broja poslovnih zona koje znatno smanjuju troškove i trajanje gradnje poslovnih prostora, smanjenje poreza uz istovremeno jačanje svijesti da je utaja poreza kriminal i zato krajnje nepoželjna i štetna, sve manje preprijeka u poslovanju s Europom i ostalim zemljama Zapada kako pregovori o ulasku Hrvatske u Europu i NATO budu odmicali, a svakako će i

osjećaj sigurnosti zbog obveze pružanja zaštite državama-članicama povoljno utjecati. Gordan Bakota dodaje – znajući koliko to slušatelje zanima – da pridruživanje ni Europi ni NATO – u ne znači odricanje od nacionalnog identiteta.

Gordan Bakota je svoje ne predugo, ali vrlo sadržajno izlaganje završio pozivom na postavljanje pitanja, kojih se, zbog pune dvorane Hrvatske župe u Franfurtu, moglo očekivati u velikom broju. Tako je i bilo, pa moram izdvojiti one primjedbe, pitanja i odgovore koji su, po mom osobnom sudu, za čitatelje najvažniji i najzanimljiviji.

- Mladi iseljenici rođeni u inozemstvu dobro vladaju s više stranih jezika, ali nažalost ne vladaju hrvatskim. Kako riješiti napuštanje državljanstva samo zbog bojazni mladića od gubitka zaposlenja odu li na služenje vojnog roka u Hrvatsku?

- Ne potječe li neznanje hrvatskog jezika upravo iz roditeljskog doma? Može li Hrvatska utjecati na Sloveniju da odnos njezine granične policije i carinika prema Hrvatima bude manje neljubazan?

- G. Bakota: Rješavanje svih neslaganja sa Slovenijom treba podići na europske standarde, tada će i službeni odnos prema putnicima kod prijelaza slovenske granice za sve biti jednak.

- Zašto se ruše kuće izgrađene bez dozvole? Zar nije moguće drukčije spriječiti divlju gradnju?

- G. Bakota: Na mjestima gdje je drukčije rješenje moguće, kuće se ne ruše, nego se pod određenim uvjetima naknadno izdaju građevinske dozvole. Ali tamo gdje se divljom gradnjom uništava jedno od najvećih hrvatskih bogatstava – prirodne ljepote – postoji samo jedno jedino rješenje – rušenje.

- Vode li se razgovori s oporbenim strankama o tome da započeto osmišljavanje sustavnog povezivanja iseljenika i domovine postane državna politika, a ne samo politika stranke na vlasti, koja onda i traje samo dok je ta stranka na vlasti?

- G. Bakota: Vlada pokreće takve projekte koji će svojim značajem utrti stazu kojom će sve veće stranke krenuti. Primjer jednog takvog projekta je susret i dogovor u Cleveland-u s hrvatskim poduzetnicima iz Grupe 100.

- Je li Grupa 100 ograničena na Ameriku?

- G. Bakota: Projekt koji su Grupa 100 i Hrvatska vlada zajednički pokrenuli trebao bi prerasti početne okvire i proširiti se na sve dijelove svijeta gdje živi veći broj Hrvata.

- Zašto preko satelita iz Hrvatske primamo samo kodirani televizijski program? Upravo mladi zbog toga mnogo manje prate program nego što bi to zbog hrvatskog jezika bilo poželjno.

- G. Bakota: Medijima, pa tako ni Hrvatskom televizijom ne upravlja vlada, što uostalom i ne bi bilo u skladu sa slobodom javnog mišljenja. Vlada može samo predlagati i zagovarati određene pristupe ili programe, ali naređivati ne može, a ni ne želi, jer za svoje programe mora odgovarati HTV.

- Svojevremeno je bilo riječi o europskoj pomoći Hrvatskoj za sređivanje zemljишnih knjiga. Koliko je to sređivanje napredovalo i u kojim mjestima je najviše postignuto? U mom gradiću, po mnogočemu vrlo naprednom, još je uvjek sve po starom.

- P. Uzorinac: Sređivanje zemljишnih knjiga je središnje pitanje europskog pridruživanja, pa mu i Hrvatska pridaje najveću pozornost. Nažalost, to je tako obiman posao da je napredak vrlo spor i vjerujte da to nikome u Hrvatskoj nije svejedno. Ovakvo stanje je naslijedeno, jer se u obje Jugoslavije sređivanje zemljишnih knjiga jako zapostavljalo. Sada moramo nadoknaditi desetljećima gomilane propuste.

- Uspješno gospodarstvo i blagostanje važan su preduvjet i za plodno i bogato kulturno stvaralaštvo. No uz svu razumljivu prednost koju imaju naporci za gospodarsko oživljavanje ipak me zanima radi li se i na kulturnoj suradnji iseljeništva i domovine?

- S. Kus: Nedvojbeno! Predstavljanje hrvatske kulture je bitan čimbenik u stvaranju slike o Hrvatskoj po kojoj ćemo biti prepoznati, cijenjeni i štovani u Europi i svijetu, a to onda koristi i gospodarstvu! Usprkos ograničenim sredstvima kulturni projekti imaju čvrsto mjesto u sveukupnom hrvatskom nastupu u inozemstvu i u sveukupnoj suradnji domovine i iseljeništva

Hoće li predsjednički izbori u Hrvatskoj završiti - vicom godine ?

Izborna grozica polako, no iz dana u dan sve više trese Lijepu našu.

Kandidati se gomilaju, govori se i obećava puno toga, no svima je jasno da u izbornoj utrci najviše izgleda imaju sadašnji predsjednik, te kandidatkinja HDZ-a, Jadranka Kosor.

Ostali kandidati doista nemaju izgleda niti sredstava ravnopravno sudjelovati u predsjedničkoj utrci izuzev Borisa Mikšića, uspješnog američkog povratnika, čije materijalno stanje višestruko premašuje ukupan iznos koji će svi ostali kandidati zajedno potrošiti u predsjedničkoj utrci.

Budući da smo mala zemlja logički se nameće pitanje potrebe tolikog broja kandidata, te zaključak, da se utrošeno vrijeme, novac i energija tolikog broja ljudi mogla kudikamo bolje i učinkovitije upotrijebiti u cilju općeg društvenog boljštka.

Iskoristiti će priliku te će trenutne izglede kandidata predočiti kroz rezultate ankete koju je od jedne američke agencije naručio B. Mikšić, a piscu ovog teksta se doista čine objektivnim. Predsjednik Mesić ima potporu 46 % glasača, J. Kosor 23 %, te B. Mikšić 8 % ukupnog biračkog tijela.

Postupci kandidata u utrci doista potresaju hrvatsku društvenu i političku pozornicu. Tako je, izjava predsjednika Mesića na sastanku s crnogorskim predsjednikom da Hrvatska nikad nije ratovala sa Crnom Gorom izazvala burne prosvjede cjelokupnog hrvatskog naroda, a posebno juga Hrvatske koji je bio izravno ugrožen od crnogorskih postrojbi bivše JNA. Ipak, kada se malo bolje

sagleda ta situacija i okolnosti (sastanak sa crnogorskim predsjednikom) prilično je jasno da je Predsjednik želio izreći neku "veliku" državničku misao i time pridobiti još koji izborni glas, no koliko je izgubio tom nes(p)retnom izjavom pokazati će upravo izborni rezultati s juga Hrvatske. Bilo je tu još nekih neprimjerih i nekulturnih izjava ostalih kandidata koje doista ne zavrjeđuju da ih se prepričava i time pridodaje bilo kakav značaj.

Općenito, stječe se dojam da je ustanova Predsjednika u sukobu s izvršnom vlasti (Vladom), a sve je to u uskoj vezi s predsjedničkom utrkom (pomaganjem, odnosno, odmaganjem određenom kandidatu) što u konačnici šteti državi i njenom međunarodnom ugledu.

Osvrnuti će se samo na razmatranje potpisivanja dokumenta o pojačanom odnosno značajnjem sudjelovanju hrvatskih oružanih snaga u vojnim operacijama u Iraku i Afganistanu s kojim Predsjednik Republike kao vrhovni vojni zapovjednik nije bio upoznat. Nepotrebno se u medijima razvila prepirka između ministra Obrane i Predsjednika, tko je koga trebao obavijestiti o stavu Hrvatske u tim pregovorima i je li to trebao biti načelnik glavnog stožera ili on sam, jer svi poznajemo prva tri stupnja zapovjednog ustroja naših oružanih snaga, a to su Predsjednik, ministar Obrane, načelnik gl. stožera. Takvi postupci doista spadaju u jeftine politikantske igre kojima je cilj izazvati ishitren i buran odgovor političkog protivnika koja bi ga u većoj ili manjoj mjeri obezvrijedila kao predsjedničkog kandidata.

Doista je nepotrebno da se zbog izborne utrke ruši ugled Hrvatske i da se stvara slika Hrvata koji nisu sposobni ispoštovati temeljnu hijerarhiju državnog ustrojstva. Takvim pristupom ne dobiva u konačnici nitko, gubi samo Hrvatska.

Sličnih primjera ima još, nema smisla pojedinačno ih navoditi, no mislim da se Hrvatsku i njena državna tijela ne bi smjelo uvlačiti u predsjedničku utrku, razloge ne treba ponovo navoditi.

Jedno je ipak zajedničko svim kandidatima: žele nas odvesti u Europu, priključiti zajednici europskih naroda i time omogućiti kulturni, tehničko-tehnološki i gospodarski napredak. Zanimljivo je u svemu tome da takva sloga oko ulaska u Europu kakva vlada među predsjedničkim kandidatima, ne postoji i u hrvatskom narodu. Baš naprotiv, postotak onih koji se ne bi pridružili Evropi prelazi 50 %, a takav rast predstavlja ozbiljan politički problem, jer bi pretjerano isticanje europskog predznaka trenutno moglo prouzročiti pad popularnosti predsjedničkog kandidata i stranke u cijelini.

Zaista, postavlja se pitanje uzroka ovakvog glasa naroda, no kad se malo bolje pogleda odnos Europe prema Hrvatskoj, vidi se da on nije partnerski, nego zapovjedni i ucjenjivački, i to čak i u onim

elementima u kojima bi se ravnopravnost morala podrazumijevati sama po sebi (Ekološko – ribolovno – gospodarstveni morski pojas koji ne smijemo primijeniti na zemlje EU, general Gotovina, granica sa Slovenijom).

Isto tako, treba sagledati stvarnost i reći i drugi razlog zbog kojeg Hrvati sve teže prihvácaju Europu. Naime, doista su ljudi počeli shvaćati što znači biti članom EU. To znači da proračun države ne možete izvoditi baš kako vi želite, da javna potrošnja države ne može biti baš kako vi želite, da ne možete na tom velikom tržištu prodavati sve vrste dobara kako i koliko želite. U toj velikoj zajednici svaka zemlja po određenim pravilima dobije okvir u koji moraju stati sve želje i potrebe i čini se da su se mnogi toga prepali.

Zaključno mislim da se ne moramo bojati Europe, mi smo uvijek bili njen južni dio, ona nas je uvijek kroz povijest prihváćala, a prihváća nas i danas kad nam je dodjelila status kandidata.

Ne bježimo od Europe, iskoristimo sve svoje potencijale, otpočnimo pregovore, pokažimo zajedništvo, napravimo korak naprijed, za sve nas, za budućnost, za Hrvatsku.

David Vugrin

Fotografije: skupljanje potpisa za predsjedničke kandidate

Slijepo lijevo

Kako piše Jelena Lovrić

U zadnje vrijeme Jelena Lovrić (JL) piše u Globusu redovito svoju kolumnu, svoje dvije stranice. U Globusu br. 717 od 3. rujna 2004. piše i na široko raspravlja na stranicama 14 i 15 o uklanjanju spomen-ploče Mili Budaku, kratkotrajnom ministru kulture u Pavelićevoj vladi a kasnije veleposlaniku NDH u Berlinu, u njegovom rodnom mjestu Svetom Roku. Ja se s JL slažem, da ne treba postavljati spomenike članovima ustaške vlade, jer se ta vlada jako ogriješila o hrvatski narod, na pr. tako što je veliki dio Hrvatske bila međunarodnim sporazumom prepustila Italiji, i to onaj dio koji se smatra kolijevkom hrvatske države: od Nina do Solina s pripadajućim otocima. Potpisivanje jednog takvog ugovora jest prava veleizdaja Hrvatske. Osim toga dovoljno je poznato da ustaše na drugim područjima nisu bili nevini, štoviše da su mnogi od njih počinili velika zlodjela, upravo ratne zločine. To pak ne znači da je svaki ustaša ratni zločinac.

Pitanjem, odnosno radom Mile Budaka se ja nisam nikad bavio. Jelena Lovrić se time očito bavila kad piše svoju kolumnu o njemu i oko njega. U tom svom članku ne donosi međutim niti jedan jedini njegov čin, koji bi zaslužio smrtnu kaznu. Jedini mu je grijeh bio, što je neko vrijeme bio u vladi NDH. Iz njezina pisanja ja zaključujem da Mile Budak ne zaslužuje spomen-obilježje, ali i da nije ratni zločinac, jer ona nigdje ne navodi neki njegov čin, koji bi zaslužio takvu optužbu.

U Nürnbergu je nakon Drugog svjetskog rata održano suđenje članovima vlade nacističke Njemačke. Taj je sud daleko stručnije sudio nacistima, nego (prijevi poslijeratni) „sud“ Mile Budaku. Nürnbergski sud nije osudio sve članove vlade na smrt, na pr. Alberta Speera, a neke niže članove u vladi je osudio na vremenske kazne. Ovaj pak sud u Hrvatskoj koji je sudio Budaku radio je na brzinu i nestručno. Dovoljno je bilo dokazati da je bio član ustaške vlade i odmah je bio osuđen na smrt, jer je odmah bio ratni zločinac. Neki čak pišu, ja ne znam koliko je u tome istine, da pogibija njegove kćeri nije bila slučajna. Zato bi trebalo ispitati okolnosti pogibije kćeri Mile Budaka, i to je ono što bi JL trebala istražiti i izvestiti nas. "Po svemu sudeći Budakova kći je bila likvidirana na četničko-partizanski način, a to su onda Budaku s puno zlobe priopćili prije smaknuća", kaže jedan moj izvor. To bi trebalo ispitati i tim ljudima suditi zbog zločina protiv čovječnosti u uvjetima mira.

JL vrlo neupadljivo spominje, kako se po stadionima razvijaju transparenti "kojima se uklanjanje ustaških spomena osuđuje ...". I to piše tako bezazleno. Ali način kako ona (i Globus) o tome izvješćuju, nije nimalo bezazlen, što više, to je prava prostačka provokacija, jer donose veliku fotografiju toga transparenta s najvulgarnijim vrijedanjem Sanadera. I nije toliko važan transparent, nego je tek njegovo donošenje u medijima pravo zlodjelo. Tek objavljuvanjem u novinama ili na televiziji dobivaju takve tvorevine svoju snagu, a to su ti "nacići" i smjerali, te im je uz pomoć JL to i uspjelo. Tako ispada da je JL (i Globus) produžena ruka nacića, i za to su odgovorni, i za to bi trebalo JL (i Globus) u buduće bojkotirati, jer šire propagandu nacićima. Zar JL (i Globus) ne znaju, da uz slobodu tiska postoje i dužnosti da se u svojim objavljuvanijima drže dobrog ukusa, da ne smiju sve objavljivati što se objaviti može, jer sve se nikada i ne može objaviti. Dakle moraju napraviti izbor. Zašto su JL (i Globus) napravili baš takav izbor, koji premijera hoće na najvulgarniji način uvrijediti? Sanader jest ono što jest, ali on nipošto nije ono što mu transparent hoće prišiti. To prije vrijedi za same tvorce transparenta koji su ga razvili, a još više za one koji su ga objavili, a to su JL i Globus.

JL piše kako "Sanader doživljava obstrukciju iz vlastite stranke... Nakon rušenja ... desnica je zaigrala rezervnu varijantu. Slijedom ideje o izjednačavanju fašizma i antifašizma, sada traži da se uklone i spomenici onima koji su bili na drugoj strani". Prvi put čitam da neki traže izjednačenje fašizma i antifašizma, pa onda su za rušenje i antifašističkih spomenika. JL ovdje stvari iskriviljuje, ona hoće provući komunističke spomenike kao antifašističke, jer su eto oni "bili na drugoj strani". I zato jer su bili na drugoj strani, njima se može, upravo mora sve oprostiti. Jer, piše JL, "Tito je bio jedno i drugo - nesporno komunist i nezaobilazno vođa antifašističkog otpora. Jedini kojega je Hrvatska imala i zahvaljujući kojem je sačuvano pravo na hrvatsku državnu suverenost. To stoji u Izvorišnim osnovama hrvatskog Ustava".

Da, Tito je bio i jedno i drugo ali i treće: Tito je bio i staljinist, i Staljin (Staljinova Komunistička internacionala) ga je i postavio za sekretara komunista u predratnoj monarhističkoj Jugoslaviji. Njegove metode raščišćavanja stanja u partiji nisu bile nimalo nježne. Pa zato je za sekretara bio i

postavljen, jer nije bio nježan!

U Izvorišnim osnovama hrvatskog Ustava ne стоји zapisano onako kako nas uvjera JL. Tamo стоји: "Izražavajući tisućljetu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskoga naroda potvrđenu slijedom ukupnog povijesnog zbivanja ... te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskog naroda na punu državnu suverenost se očitovalo (između ostalog i):

u uspostavi temelja državne suverenosti u razdoblju drugoga svjetskoga rata, izraženoj nasuprot proglašenju Nezavisne Države Hrvatske (1941) u odlukama Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (1943), a po tom u Ustavu Narodne Republike Hrvatske (1947) i poslije u ustavima Socijalističke Republike Hrvatske (1963-1990)"

Tito nije sudjelovao u donošenju niti jednog od spomenutih temeljnih odluka (Ustava), i zato se ne može Titu zahvaljivati što je ZAVNOH donio onakve odredbe kakve je već donio, a niti ga smatrati sutvorcem onog što Izvorišne osnove donose. Pogotovo nije istina da nismo imali drugih antifašista osim Tita. Hrvatska je imala Andriju Hebranga, i ne samo njega. On je vodio antifašističku borbu u Hrvatskoj, i on je izvojevaо pobjedu nad antifašizmom u Hrvatskoj. Ovo sve dovoljno vjerodostojno, jasno i obrazloženo pokazuje Ivan Supek u svojoj knjizi sjećanja "Krivovjernik na ljevici", koji je u prijeratnim i ratnim zbivanjima bio neposredni svjedok zbivanja, jer je kao predratni komunist i ratni partizan u mnogim zbivanjima sudjelovao. Proglašavati Tita kao jedinog našeg antifašista znači prikloniti se srpskim boljševicima Đilasu, Rankoviću, Dapčeviću, Nagyu... To zači također i iskriviljivanje povijesnih činjenica. Supek konačno zaključuje: "Đilas ne će nikako priznati da je narodno-oslobodilačka borba izvojevala pobjedu u Hrvatskoj na načelima pučke fronte i političkog pluralizma" (Supek, Krivovjernik na ljevici, str. 126) (srpski su boljševici zajedno s Titom, koji je neposredno nakon početka rata Hitlera sa Staljinom otišao u Beograd i tamo čekao Crvenu armiju, u svojoj Užičkoj Republici doživjeli totalni poraz, pa su se morali povući na teritorij NDH u Bosnu. M.o.).

JL dalje piše: "Hrvatska je javnost dosad, decenijama već, kljukana ideološki prepariranom interpretacijom povijesti". Da, desetljećima, i JL već desetljećima u tome djelatno sudjeluje. Zašto ne počne pisati o komunističkom teroru, koji je tako već desetljećima prikazivao povijesna zbivanja, koji je Tita apoteizirao, koji je svakog suprotnika na drugoj strani demonizirao? Zašto JL ne raskrinkava u svojim člancima mit o "dobrim" komunistima, kad se zna da je komunizam u 20. stoljeću bila najveća zločinačka ideologija svih vremena na pola kugle zemaljske. Najveća i najbrojnija djela protiv

čovječnosti je napravio komunizam. U SSSR-u Staljin. Sjetimo se samo nebrojenih gulaga, sjetimo se samo natjerivanja Ukrajinaca u kolhoze namjernim izgladnjivanjem pučanstva, kojom su prilikom milijuni Ukrajinaca ubijeni glađu. O tome jedan kasniji sovjetski disident (Lev Kopeljev), koji je u tom paklenom Staljinovom programu sudjelovao kao aktivist u knjizi pod znakovitim naslovom "I stvorih sebi idola", piše: "Grozog proljeća 1933. vidjeh žene i djecu s napušanim trbusima koji su bili pomodrili, još dišući ali s mrtvim očima. I lješine u otrcanim ovčjim kožama s jeftinim čizmama od filca, lješine u seljačkim kolibama, lješine u snijegu što se počinje topiti ... Sve sam ja to video ... a ipak sam i dalje vjerovao..." (u boga (idola) Staljina, m.o.) (citirano prema članku u Die Zeit, 2.12.04., br. 50). Kakva vjera! pa kršćani su u usporedbi s takvim vjernicima tek blijeda slika vjerovanja. I sam Supek u svom spominjanom djelu piše, da takvim vijestima oni prije rata u Zagrebu nisu vjerovali, samo zato jer je o tome izvješćavao "klerikalni i buržoaski" tisak. A André-u Gide-u, koji je na zapad došao iz SSSR-a i napisao knjigu "Povratak", nisu vjerovali, nego su ga, kako se sam Supek izražava, proglašili pederom! Kasnije se ispostavilo, da su Staljinove metode bile i strašnije, nego je to magao itko i zamisliti.

U Kini je takva čuda činio Mao (Kulturna revolucija) a u Jugoslaviji JBT (povorka od Bleiburga do Smedereva, Goli otok i drugi gulazi). Zato ni Staljin, ni Mao, ni Tito ne zasluzuju spomenika, ni naziva trgova ili ulica. Sva su trojica odgovorni za djela protiv čovječnosti. No prema pisanju JL ispadala da su ustaše krivi i onda kad nisu krivi a partizani su nevini i onda kad su krivi.

Naši ljevičari još uvijek vode rat. Crkva im je često na meti njihovih otrovnih strjelica. Tako se JL ni ovoga puta nije mogla suzdržati a da se ne okrzne o crkvu. Pa zar JL-i nije jasno, da se o onome što radi i govoriti crkva u Hrvatskoj ne može govoriti dok to biskupi na zajedničkom zasjedanju ne proglaše kao zajedničko stanovište? Sve što koji, pa bio on i biskup, govoriti radi, ne govoriti i ne radi crkva nego taj pojedini biskup, svećenik ili laik. Ako je neki svećenik rekao neku glupost, ne govoriti to crkva. Ali JL-i je to uvijek prilika za proizvoljnu tvrdnju da to crkva kaže. Time samo dokazuje da nije tolerantna čak, štoviše, kako je zlonamjerna.

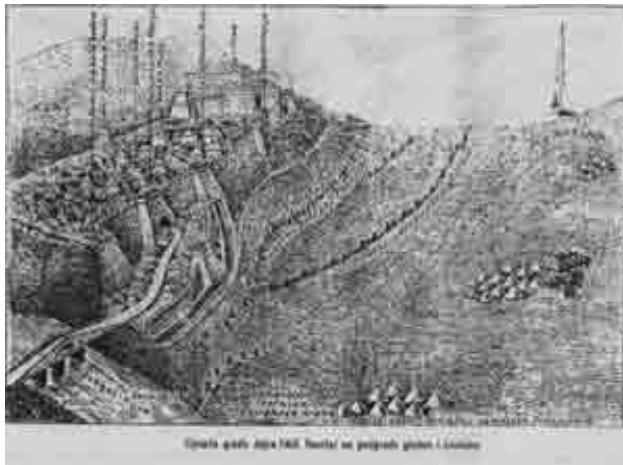
Dok se naši svi mogući lijevi (filozofi, političari, književnici, glumci, novinari ...) ne počnu načinom Kopeljeva isповijedati i posipati pepelom, i ne prestanu uporno prešućivati povijest i paušalno napadati crkvu, nema mira, nema katarze. Iz činjenice što se ne prestaju nabacivati otrovnim strjelicama pokazuju i dokazuju, da im nije ni do mira niti katarze, nego da priželjkuju novog Staljina, Maoa ili Tita.

Bosna u tursko vrijeme

U nekoliko prošlih brojeva naše Riječi pisali smo o srednjovjekovnoj Bosni. Na izmaku svjetlog Srednjega vijeka Bosna pade (1463.) u mrak četverostoljetnog turskog ropstva u Novom vijeku.

Turska plima u 16. stoljeću

Nije samo Bosna pala u turske ruke, nego nakon dva desetljeća i Hercegovina, te u idućih tridesetak godina, tj. od godine 1512. pa nadalje počele su u turske ruke padati banovina za banovinom: najprije banovine sjeveroistočne Bosne Srebrnička i Šabačka banovina a zatim banovine i utvrde u samoj Hrvatskoj: Sinj, Klis, Udbina, Jajačka banovina, Požega, Našice, Virovitica, Petrinja, Kostajnica, Cazin, Cetin, Sisak. Nakon izgubljene bitke na Mohačkom polju 1526., u južnoj Mađarskoj, sjeverno od Osijeka, pala je u Turske ruke i glavnina Mađarske. I sam je Budim bio u turskim rukama skoro dva stoljeća

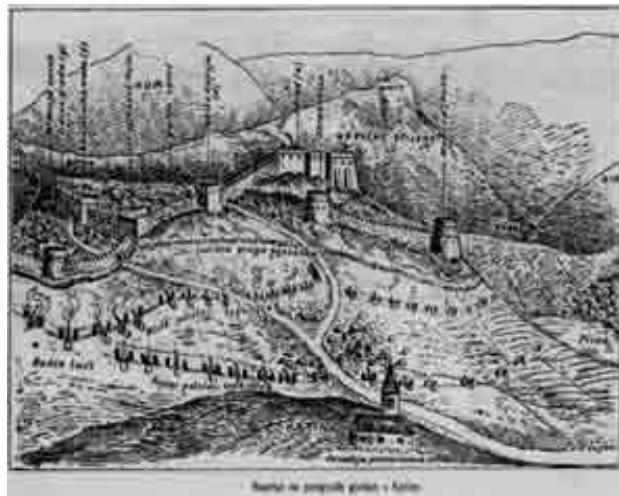

Doduše ta turska osvajanja nisu išla tako glatko kako se iz gornjeg popisa dobiva dojam, jer je i hrvatsko oružje imalo u ponekim okršajima uspjeha. U tome je svakako prednjačio hrvatski ban i vesprimski nadbiskup u Mađarskoj i kraljev kancelar Trogiranin Petar Berislavić. On je Turke pobijedio 1513. kod Dubice. On je sve do 1520. uspješno ratovao protiv Turaka, ali je te godine kod Korenice poginuo. Financirao ga je Hrvatski sabor. Neku pomoć mu je bio dao i papa Lav X. pred kojim je Šimun Kožičić Benja, modruški biskup, održao glasoviti govor, kojim je od pape i preko njega od drugih vladara Europe tražio pomoć Hrvatima u njihovoj ogorčenoj borbi protiv Turaka. Taj je govor

kasnije i tiskan pod naslovom «De Croatiae desolatione» tj. «O opustošenosti Hrvatske» (1516.).

Krsto Frankopan u Jajcu

Krsto Frankopan je godine 1525. neprekidno boreći se ušao u grad Jajce, kojega su Turci već više godina opsjedali, i opskrbio ga haranom. O tome piše pismo svojem prijatelju Antunu Dandolu u Mletke. Zbog zanimljivosti, živopisnosti i opisa hrvatskih prilika u jeku turskih osvajanja donosimo to pismo u cijelosti..

Grad je Jajce strašno stradao s nestašice hrane, jer je već godina i pol minula što nije u nj ništa uneseno, dok je inače dobivao po četiri puta na godinu potrebna živeža. Razlog pak tomu što se nije ništa unijelo u grad kroz 18 mjeseci jest ovo. Turčin zna kako je tvrd naš jajački grad i zato neće da ga na juriš osvaja nego mu se čini mudrije da ga gladom prisili na predaju. Ima on već u svojoj vlasti sve gradiće koji okružuju Jajce, te iz njih prijeći da Jajčani ne mogu obrađivati svoja polja i zato oni već više godina žive samo od onoga što im se po četiri puta na godinu u grad donosilo, budući da sami ne mogu ništa zarađivati. Turcima je dakle prva stvar, ako žele Jajce što prije dobiti, da našima zapriječe dovoz hrane; pa je sultan doista i zapovijedio svojemu paši u Bosni da to izvede, jer će mu inače kožu s leđa odrijeti. Vjerni sluga svoga gospodara učinio je doista što je samo mogao, jer je ne samo namjestio mnogo pješačke i konjaničke vojske na putu koji vodi k Jajcu, nego je taj put

našima posve zakrčio, učinivši u uskoj i strmoj dolini koja ide prema Jajcu zasjeke i prokope, i postavivši ondje dovoljan broj momčadi s različitim ubožitim oružjem. Zato nisu mogli donijeti Jajčanima nikakvu pomoć ni valjani inače vitez Mihajlo Turek koji je imao vojske više tisuća, niti plemeniti Petar Keglević, a ni banovi Franjo Baćani i Ivan Tahij, kojima je bilo to poslije naloženo i koji su u tu svrhu bili dobili priličnu četu. Budući da je Jajce tako ostalo bez opskrbe, zavladala je u njemu strašna glad, te je već i konjetine ponestalo kojom su se stanovnici već dulje vremena hranili; zbog toga su pobegli neki od građana ostavivši u nevolji svoje žene i djecu. Čuvši bosanski paša od zarobljenika za tu krajnju bijedu Jajčana pomislio je kako je sada došlo vrijeme da se jednom željenim uspjehom ovjenča tolikoljetno nastojanje Turaka, te je onda prizvavši u pomoć hercegovačkog sandžaka počeo na sam grad udarati iz sedam velikih topova i stao potkapati gradske zidine s dviju strana, podjednako ipak strogo pazeći na ono mjesto u dolini gdje je našima bio put zakrčio. O svemu tome donio je glase kralju Ludoviku Jure Mrsić koji je nekako između turskih straža od Jajca sretno pobjegao. I ja sam bio u državnom vijeću kad je taj čovjek plačnim glasom priopovijedao o nevolji Jajčana. Dušu mi je obuzela bol slušajući vaje tih ubogih kršćana. Kada je pak Jure spomenuo strahovitu zgodu, kakva se nije dogodila od rasapa grada Jeruzalema, kako je naime neka majka, držeći u naručju dijete svoje i motreći kako će joj taj čas od gladi poginuti, u zdvojnosti svoje dijete u Vrbas bacila, samo da ga ne vidi sa strašnom boli izdahnuti – kad je to Jure spomenuo, malo da mi nije od prekomjerne boli puklo srce, i odmah sam rekao kralju da će ja pokušati kako bi se dalo Jajčanima pomoći, te sam i označio koliko bi mi za to trebalo vojske i topova. Moja ponuda bi drage volje prihvaćena, i sve mi se obećalo što sam zahtijevao...

Krsto Frankopan je nakon priprava neprekidno se boreći 11.06.1525. ušao u Jajce iz kojega je isto tako i izašao. On je nakon toga već na početku godine 1526. Hrvatskom saboru u Križevcima, kada su sabornici zahtijevali da se Hrvatska, zbog nepružanja pomoći, odvoji od Mađarske, obećao da je pripravan zauzeti Bosnu i da će Ferdinand Habsburškoga proglašiti bosanskim kraljem «budući da Bosna pripada Hrvatskoj». Da to nisu bile puste tlapnje dokazao je i svojim podvigom prodora do Jajca.

Mohačka bitka 1526

Međutim od toga nije bilo ništa, nego su Turci već u srpnju prodrli s vojskom u Mađarsku i 29.07.1526. na Mohačkom polju hametice potukli mađarsku vojsku. Tom prilikom je poginuo i zajednički malodobni kralj Ludovik. Za njegovog su nasljednika slavonski velikaši izabrali Ivana Zapolju a ostali hrvatski velikaši u Cetingradu na 1. siječnja 1527. Ferdinanda Habsburškoga, jer su očekivali, da će on pružiti pomoć u borbi protiv Turaka. Međutim ni izbor novoga kralja nije priječilo Turke u napredovanju sve do pod konac ovog šesnaestog stoljeća kada su pod Siskom 1593. doživjeli prvi veliki poraz od hrvatske vojske.

Da su Turci mogli još do samog kraja stoljeća napredovati i osvajati grad za gradom, područje za područjem, županiju za županijom, tome je pogodovala i činjenica rata između Ivana Zapolje i Ferdinanda Habsburškog zbog nasljedstva Ludovika.

Prestanak turske plime i početak oseke u 17. stoljeću

Stanje se na granici s Osmanskim turskim carstvom koja vodi posred hrvatskih krajeva od Virovitice preko Siska, Karlovca i Slunja prema Karlobagu u 17. stoljeću nešto smiruje. (Zanimljivo je sjetiti se da upravo tu liniju razgraničenja između Hrvatske i (Velike)Srbije traže Srbi, što su u ratu od 1991. – 1995. pokušali i oružjem ostvariti). Pljačkaški pohodi s turskog područja bivaju sve rijeđi, turska sila je sve slabija i više u osvajačkom smislu ne napreduje, dapače zastaje. To je također vrijeme kada su hrvatski ratnici osjetili slabljenje Osmanlija i kada su oni sami poduzimali izlete na turska područja i u drugoj polovici ovog stoljeća procijenili prilike u Carstvu takvima, da bi ga se relativno lako dalo potisnuti natrag u Anadoliju.

U tome prednjače braća Nikola i Petar Zrinjski. Nije onda ni čudo da Turci u Hrvatskoj vide zapravo «vilajet Zrinskoga», koji ulijeva strahopoštovanje, ali je i nepomirljivi protivnik.

Na Iberskom poluotoku (Španjolska i Portugal) se bila dogodila reconquista., tj. protjerivanje muslimanskih Arapa preko Gibraltarskog moreuza. Međutim reconquiste ovdje (na Balkanu) nije bilo. Štoviše, hrvatski i mađarski velikaši su bili uvjereni da ih bečki dvor izigrava i da se služi Turcima kako bi ih držao u pokornosti. Ne samo da im u borbi s Turcima ne pruža nikakve pomoći, nego ih prijeći u tome, kako bi svoje domovine oslobodili. To je išlo tako daleko, da su braća Nikola i Petar

Zrinski, njihov šurjak Fran Krsto Frankopan i mnogi drugi hrvatski i mađarski velikaši podigli urotu protiv bečkog dvora i namjeravali Hrvatsku i Mađarsku spojiti s drugim silama (Francuskom, Mlecima, pa čak uz određene uvjete s Turskom). Urota je propala zbog francuske nagodbe s Leopoldom I. oko nasljedstva na španjolskom prijestolju i zbog turske izdaje. Urotnici su tada tražili u Beču milost koja im je i obećana, pa su sami krenuli u Beč. Međutim ta milost je pogažena na najbrutalniji način, tj. tako da su Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan u Bečkom Novom Mjestu 30. travnja 1671. smaknuti odrubljenjem glava (o tom podrobnije vidi u Riječi br. 28, 2001.). Istu su sudbinu doživjeli i njihovi drugovi u pobuni.

Kandijski rat (rat za Kretu) 1645.-1669.

Venecija, tj. Mleci su u to vrijeme već vodili rat radi Kandije (Krete). Zbog toga se je duž čitave mletačko-turske granice ratovalo. Tako je godine 1646 bosanski paša bio za neko vrijeme zauzeo i Novigrad (zadarski).

Turci su nemilice pljačkali sela u zadarskoj i šibenskoj okolini, štoviše, napravili su izlet i do otokâ pa su dospjeli tako i do Dugog otoka. Tom su prilikom godine 1668., tako izgleda, i nekog mog davnog rođaka odveli u sužanjstvo. U rukopisnoj knjizi koja se zove «Libar braće svetoga Tila» na str. 238 godine 1668. je zapisano: Braća svetog Tila daju Matiju Bukulinu pomoć «za rekuperati sina od sužanjstva».

Kad je 1669. sklopljen mir, Mlečani su svoje granice u Dalmaciji proširili i učvrstili. Dobili su Novigrad, Klis, Omiš, Poljica i Makarsko primorje a izgubili Kretu.

Posljednji trzaj osvajanja

Pred konac ovog stoljeća Turci pokušavaju posljednjim naporima proširiti svoje carstvo prema srednjoj Europi. Godine 1683. veliki vezir Kara Mustafa skupi veliku vojsku od 250.000 vojnika (u kojoj je bilo mnogo muslimana iz Bosne) i krene na Beč. Pod Bečom se utabori. Bečki car pobegne iz grada u Salzburg. Opsjednutom Beču dolazi u pomoć i poljski kralj Sobjecki. Razvoj događaja će pokazati da je on bio ključna osoba u ovom ratu. On je 12.09.1683. potukao Turke, natjerao ih na uzmak. Počeli su na vrat na nos bježati te se od Beča povukoše ostavivši iza sebe veliki plijen. Kara Mustafa se sa svojom razbijenom vojskom povukao u Beograd gdje mu je bilo suđeno i gdje je bio konačno zadavljen.

Rat se međutim nastavlja. S kršćanske strane u ratni savez su ušle Austrija, Poljska, Venecija i Papinska Država. Taj je rat trajao onda punih 16 godina. Turci su bili potisnuti daleko na jug od Dunava i Save. Austrijska je vojska bila doprla sve do Skoplja, ali je tu doživjela jedan poraz pa se morala vratiti na lijeve obale Dunava i Save. S njom je bježalo i dosata Srba koji su bili digli ustank, te su naseljeni po Slavoniji.

Rat je završen tako da je godine 1699. u Srijemskim Karlovcima sklopljen mir kojim je za skoro dva stoljeća stvorena nova sjeverna granica Turskog carstva na Savi i Dunavu te uglavnom sadašnja granica između Hrvatske i Bosne s južne strane Bosne a tada između Venicije i Turske (tj. turske Bosne).

Život pod turskom vlašću

Turci su na osvojena područja uveli svoj način življenja. Taj se život ponešto u svojim početcima razlikovao od onoga u 17. stoljeću a pogotovo od onoga u 18. i 19. stoljeću.

Tursko je carstvo u 15. a nešto manje u 16. stoljeću carstvo u naglom rastu. Ono se naglo širi, i čak bi se moglo reći iz unutarnje nužde. Carstvo ima vrlo djelotvornu vojsku i po tome je zapravo vojnička država i za ono vrijeme vojna velesila. Osmanlije su svoje vojnike darivali nadarbinama – zemljишtem. To im je bila plaća. Oni su živjeli na tim imanjima, koja su bila čitava sela (čiftluci) koja su za njih radila. Oni su dobivali te čiftluke doživotno a ne u naslijedstvo. Imali su desetinu prihoda zagarantiranu, pa ako je selo imalo stotinu kuća, tj. stotinu obrađivača polja, onda su imali i stotinu desetina prihoda. A zemlja je bila carska u cijelom carstvu. Skoro 90% zemlje

pripadalo je caru koji je onda tu zemlju dijelio vojsci na opisani način.

U 16. a pogotovo u 17. stoljeću se situacija mijenja. Carstvo postaje žrtvom svog vlastitog sustava. Dok je u 15. stoljeću princip dodjele zemljista bio timarsko-spahijski, a to znači dobio si zemlju ako si bio voјnik ili konjanik i to samo doživotno, u 16. a pogotovo u 17. stoljeću ta je zemlja sve više postajala nasljedna. Na ista prava, tj. na pravo posjedovati zemlju, polagali su pravo i svi ratni dragovoljci i obraćeni pa na slobodu pušteni zarobljenici, pa je tako ponestalo zemlje i trebalo je ratovati i protiv strateške logike i to na sve strane, tj. ne samo u Europi nego i u Aziji i Africi, da bi se namirilo dovoljno zemlje. Na taj se je način Tursko carstvo sve više feudaliziralo, to znači postajalo onakvim kakva je bila Europa kad su počeli s uspjehom na nju nasrtati. Europa se počela znanstveno, tehnički pa onda i vojnотehnički modernizirati na početku novovjekog ranog kapitalizma. Nije onda niti čudo, da je Europa na kraju 17. stoljeća imala one uspjehe u ratu s Turcima kakve je imala nakon bečke avanture Kara Mustafe.

Dva zadnja stoljeća turske vlasti u Bosni

Osmansko je carstvo u 18. i 19. stoljeću sve više tonulo u svojoj nemoći, zaostalosti, siromaštву. Nije bilo više dosta da samo kršćanska raja radi za nj, već je i muslimanska raja bila praktički izjednačena s kršćanima. Posljedica takvog stanja su bile s jedne strane reforme u cijelom sustavu kako bi se u carstvu poboljšale prilike. Reforme su imale nedostatak da su bile odozgor nametane i kljaštrile su privilegije mjesnih feudalaca. Zbog toga su te reforme uzrokovale pobune mjesnih dinasta i to pogotovo u Bosni. Usput je u cijelom carstvu sve više dolazila do izražaja svijest o tome kako nisu to sve Turci, već da su oni nešto drugo od onih u Anadoliji.

Pravni i upravno-politički sustav

Na cijelom području golemog Carstva bio je dakako uveden Šerijat. To je islamski pravni sustav. Glavni izvor pravnih normâ bio je Koran. Ali nije on jedini izvor pravnih normâ. Značajan izvor je bilo i tradicionalno običajno pravo (sunna) pogotovo u arpskom svijetu, za koje je više ili manje uvjerljivo bilo rečeno da se njime i Prorok služio. Uvodene su norme i iz drugih tradicija, pogotovo starih plemenskih samih Turaka, ali su poneki elementi uvedeni i posredovanjem učenih obraćenika i iz Rimskog prava, čak iz crkvenog prava ukoliko se sve to skupa nije protivilo Koránu.

Teritorijalna podjela i njihovo nazivlje nije bilo ustaljeno. Tijekom stoljeća mijenjali su se i teritorijane jedinice i njihovi nazivi. Ipak bi se u svezi s tim moglo reći sljedeće.

Sandžak je vojno upravna jedinica spojena s nadarbinom za sandžakbega. Sandžak bi se mogao usporediti po svojoj veličini i značenju s banovinom. Ne ulazeći u pojedinosti pojedinih sandžaka, možemo navesti imena kasaba (gradova) u kojima je bilo sjedište sandžakata: Bihać, Cernik, Hercegovački sandžak, Klis, Požega, Srijemski sandžakat, Zvornik.

Bosna je bila posebni *sandžak*, kasnije nazivan i pašaluk, koji se nazivao i ejalet a u 19. st. i vilajet.

Beglerbegluk > (16. st.) ejalet > (19. st.) vilajet je najveća vojno-upravna jedinica u Osmanskem Carstvu. Prevodi se s *provincija*, *namjesništvo*, na lat. *regnum*, tal. *regno*. Naravno na čelu mu je beglerbeg. Nadarbina beglerbegluka je milijun ili još više akčâ.

Kadiluk je bila sudbena teritorijalna jedinica koja se često pokrivala sa sandžakom, ali to nije moralo biti tako, već se je vodilo računa o pučanstvu i zemljopisnim prilikama. Dnevna zarada jednog kadije je bila 150 akčâ. Ako je grad bio veći i važniji, onda je zarada mogla biti i 300 pa i 500 akčâ.

Muftija je stručnjak za pravna pitanja.

Emanet ili *eminluk* je financijsko-upravna oblast. Na čelu joj stoji emin, povjerenik. Emin upravlja carskim prihodima i ubire ih. Carski prihodi dolaze od selâ carskog hasa, pristaništa, solana, itd.

Islamizacija

Jača se islamizacija na osvojenim europskim prostorima dogodila na području srednjovjekovne Bosne, donekle u Srijemu i u gradovima po Mađarskoj. Još su jedino Albanci tijekom stoljećâ većinski prihvatali islam.

Direktni pritisci za prijelaz na islam nisu bili tako značajni niti odlučujući za islamizaciju, iako je i njih bilo. Statistički bi ih se moglo zanemariti. Važniji i odlučujući razlog je bio taj, što su se mnogi koji su prelazili na islam nadali da će lakše napredovati na društvenoj ljestvici, naročito na području koje je bilo u tom društvu jako važno – na području vojne kaste. Nedostatak svećenika, neukost i izgubljenost su dakako učinili svoje, ali prilike za napredovanja na društvenoj ljestvici, prilike za postizanje većeg blagostanja, ili barem prilike za smanjiti bijedu bile su daleko veće ako je netko

promijenio vjeru. Ljudi u svim jednoumnim sistemima imaju slična svojstva: žele živjeti od sistema a za savjest, uvjerenja, predaje, oni se za to ne pitaju, to njih ne zanima. Tipični suputnici režima, režimlje. Ovome treba nadodati još jednu kategoriju ljudi, koji su svojevoljno prelazili na islam, a to su ratni zarobljenici kad ih se oslobođeni. Osim toga i dječaci koji su odvođeni za janjičare u sklopu «poreza u krvi». Manji dio ih je bio vraćen u stare postojbine, ali većina je njih svoje janjičarstvo odslužilo na širokim prostorima Carstva.

Zimija – šerijatsko-pravno-društvana kategorija po kojoj je nemusliman u muslimanskoj državi pod izvjesnim okolnostima zaštićen. Ti uvjeti se mogu ovako opisati: platiti *džiziju* (glavarinu), ništa ne raditi što bi išlo na uštrb islamu, odnosno priznati primat islama u državi i društvu. To se je izražavalo i na taj način, što crkva nije smjela nikako biti veća i monumen-talnija od džamije, odjeća je trebala biti skromnija od muslimanske po kvaliteti i boji, pa čak i u razgovoru se je moralno osjetiti tko nije musliman a tko jest. Na selu se na to ipak manje pazilo. Je li neki čin protuislamski, o tome donosi odluku šerijatski sud na pritužbu nekog muslimana.

Možda je dakle ispravno reći da nije bilo izravne prisile postati musliman, ali se time sticala društvena prednost i materijalna korist. Pogotovo u siromašnoj Bosni kojoj je uvek iznova prijetila glad. U svakom slučaju muslimani nisu plaćali džiziju. Osim toga nemuslimani su bili izloženi samo-volji lokalnih upraviteljâ, koji su ponekad surovo postupali s nemuslimanima. Posebno su takvoj samovolji bili izloženi crkveni ljudi, u prvom redu franjevcî. Mnogi su od njih svoje nemuslimanstvo tijekom stoljeća platili glavom. Može li se dakle govoriti o pomanjkanju prisile, ne znam. Svakako se može reći da je kršćanska raja (raja znači zapravo stoka) bila izložena daleko više samovolji i proizvoljnosti lokalnih moćnika nego su to bili izloženi muslimani.

Ipak je pitanje, zašto se nije drugdje dogodio masovni prijelaz na islam nego samo u Bosni, vrijedno pažnje. Na to pitanje nije do danas dan zadovoljavajući odgovor, a Nenad Moačanin u svojoj knjizi "Turska Hrvatska" pokušava to obrazložiti glađu. Niti jedan drugi kraj u carstvu nije bio tako izložen gladi kao Bosna. Ljudi su prelazili na islam jer bi na taj način uštedjeli nešto što ih je u teškim prilikama moglo sačuvati umiranja od gladi. U drugim krajevima

se ta nužda nije toliko osjećala, jer su imali uz žitarice i alternativne izvore novca: u Slavniji svinjogojsvo i vinogradarstvo a u primorskim krajevima stočarstvo, vinogradarstvo pa i maslinarstvo.

Kraj turske vladavine u Bosni

Prilike u turskoj carevini su se pogoršavale iz dana u dan. 19. stoljeće je bilo stoljeće višekratnih reformâ koje nikako nisu uspijevale u narodu zaživjeti. Država je sve slabije funkcionirala i bilo je sve više nereda. U Bosni su dizane česte bune mjesnih velemoža ali je i narod sad u jednom, sad u drugom kraju dizao bune. U Europi su počeli govoriti o bolesnom starcu na Bosporu.

Godine 1878. u lipnju se održavao Berlinski kongres. Na tom kongresu je Austrougarska monarhija bila ovlaštena ući u Bosnu i tamo zavesti red. Ona je to iste godine u ljetu i učinila i tako postala protektor Bosne, a Turska je bila još formalni suveren nad Bosnom. Nakon trideset godine protektorata Austrija je 1908. anektirala Bosnu, tj. pripojila Austriji a ne priključila Hrvatskoj kako su se Hrvati nadali ili barem priželjkivali. Austriji nije bilo do jačanja Hrvatske

Tako je prestala djelovati svaka turska vlast nad Bosnom i Hercegovinom nakon 445 godina.

Protektorati na klimavim temeljima

Austrijski protektorat nije bio nimalo pogodniji i bolji za hrvatski dio pučanstva u Bosni. Austrija je gledala na svoju korist, pa je od Bosne nastojala napraviti unitarnu Bosnu naravno na uštrb Hrvata, najstarijeg i Bosni najvjernijeg naroda. Tu istu pogrešku radi i današnji europski protektorat nad Bosnom. Europa radi istu pogrešku koju Turskoj prigovara da čini nad Kurdimu: Hrvatima u ime nekog «bošnjačkog bratstva-jedinstva» nastoji ukinuti institucije: banke, škole, političke stranke. Na sredstvima javnog priopćivanja hrvatski se jezik ne dozvoljava. Štoviše, hrvatski se jezik potiskuje na svakom koraku. To isto Turci rade s Kurdimu u Turskoj. Zbog svega toga je i ovaj protektorat osuđen na neuspjeh.

Edvin Bukulin

Upotrijebljena literatura: H.Macan, *Povijest hrvatskoga naroda*, Zagreb 1992.; dr. Fra Andrija Nikić, *Dogadjajnica Bosne i Hercegovina*, Mostar 2003.; Nenad Maočanin, *Turska Hrvatska*, Zagreb 1999.; Župa Žman, uredili Božidar Finka i Nedo Grbin, Zagreb 1992.

Sinj i njegove svečanosti

Grad Sinj smješten je na zapadnom dijelu Sinjskog polja što se prostire uz rijeku Cetinu. Stoga ta regija, smještena uz srednji tok rijeke Cetine, ima dva naziva: Cetinska i Sinjska krajna. Povijesno gledano to se područje podudara s teritorijem nekadašnje cetinske župe (županije) iz 10. stoljeća. A u najnovijim administrativnim uređenjima spomenuto područje pripalo je Splitsko-dalmatinskoj županiji.

U širem zemljopisnom smislu gledano cetinska ili sinjska regija pripada Dalmaciji, odnosno njenom kopnenom dijelu zvanom Dalmatinska zagora. Riječ je o pojasu koji zauzima prostor između dalmatinskog priobalja i južnih obronaka Dinarskog gorja, koji se odlikuje mediteranskom klimom i posebnom submediteranskom krškom vegetacijom.

Područje srednjeg toka Cetine sa Sinjskim poljem najplodniji je i gospodarstveno najznačajniji dio područja Dalmacije. Stoga je kroz sva starija povijesna razdoblja, u kojima je prevladavala naturalna privreda, to područje u Dalmaciji imalo gospodarski primat.

Iskopine potvrđuju da su u stara vremena ovdje živjeli ljudi. Tako tu nalazimo zemljoradnike koji se bave lovnim gospodarstvom i stočarstvom (slučajni nalazi na Bilokapića gradini i oko Trilja). Tu je

poznato stanište paleolitičkih lovaca kao i stanište bakrenodobnih i brončanodobnih stočara. Ovi posljednji su razvili uz gornji tok Cetine tzv. prapovijesnu cetinsku kulturu.

Prvi prapovijesni etnički narodi u Cetinskoj ili Sinjskoj krajni bili su Iliri. Oni stočarstvo, kao osnovnu privrednu granu, zamjenjuju zemljoradnjom. Plodno polje i vode rijeke Cetine pogoduju nastajanju mnogih poznatih naselja u obliku tzv. Gradine (utvrđena naselja na vrhu brdašca). Takvih je uz gornji i srednji tok Cetine oko stotinjak. Najpoznatija su ona na sinjskom gradu – Osinium, na Gardunux – Tilurium, u Lučanima – Setovia i Bilokapića gradina u Udovićićima.

Cetina i Cetinsko polje

U ilirskom periodu kraj Cetinske ili Sinjske krajne pripadao je plemenu Dalmatima. S njima su Rimljani stope deset godina u ratu koji je poznat pod imenom dalmatinsko rimske sukob i koji je završio u 9. god. po Kristu u korist Rimljana. I upravo u čast ratobornih Dalmatinaca Rimljani su veći dio

Balkanskog poluotoka nazvali – provincija Dalmacija.

Uspostavom svoje vlasti Rimljani u Cetinsku krajnu donose civilizacijske stećevine i u tom kraju provode romanizaciju i urbanizaciju. I od toga vremena pa do izmaka antike imamo poznata naselja Tilurium (Gardun iznad Trilja), Osinium (današnji sinjski grad), Aequum (Čitluk), te manje utvrde u Udovičićima, Otoku, Rudi, Gljevu i Lučanima. I upravo na ovim kasnoantičkim cetinskim utvrdama branili su se posljednji ostaci nekada prostrane provincije Dalmacije koja se do avarsко-slavenske provale prostirala samo od Cetine (ant. Hippus) do srednjo-dalmatinske obale.

Bilokapića gradina

Avarsко-slavenskim prodorima u prvoj polovici 7. stoljeća i naseljavanjem Slavena i potom Hrvata uočava se opadanje urbanog načina života. Organizacija političke i društvene vlasti uočave se tek krajem 8. ili početkom 9. stoljeća i to najvjerojatnije uz pomoć franačke vlasti.

U 9. stoljeću Cetinska krajna je uključena u prvu hrvatsku državotvornu zajednicu u Dalmaciji, u jednu od jedanaest organiziranih upravnih zajednica – županija. Ona koja se nalazila uz srednji tok Cetine nazvana je Cetinskom županijom ili župa Cetina. Sijelo joj je bilo u Cetingradu, kojeg poznati hrvatski arheolog Stjepan Gunjača smješta na Bilokapića gradinu u Udovičićima, a neki ispod ilirskog naselja Osini. U povijesti Sinj (Vsini) se prvi put spominje 21. studenog 1345. godine. Tako se onda zvala samo utvrda na kamenoj uzvisini, visoka 438 metara, iznad starog ilirskog naselja Osini.

Propašću hrvatske države početkom 12. stoljeća slabи županijski ustroj, a tome su mnogo pomogli novi ugarsko - hrvatski kraljevi koji pospješuju raspad hrvatskog plemstva. Potpomažu samo one

plemiće koji su politički i vojno odani ugarskoj круni. Tako Cetinskom krajnom i Sinjem upravljaju brojni velikaši knezovi. Godine 1210. ovaj kraj pripada knezu Domaldu; 1244. Splitskoj nadbiskupiji; 1301. Pavlu Šubiću Pribirskom i njegovim sinovima; 1345. knezovima Nelipčicima; 1433. Frankopanima; 1446. banovima Talovcima; 1456. grofovima Celjskim. Stopedeset godina (1536.-1686.) Cetinska je krajna pod osmanlijskom upravom u sastavu Kliškog sandaka utemeljenog 1537. godine, a čija je sastavnica bila i Sinjska nahija. Grad Sinj imao je status kasabe. U ovom razdoblju Sinj postupno postaje značajno trgovачko i zanatsko središte s dvije džamije i oko 200 kuća (prema carskim defterima – popisi poreznih obveznika) iz 16. i 17. stoljeća.

Sinjska tvrđava

Nakon stopedeset godina turskog gospodstva Sinjem i Cetinskom krajnom ponovo je zasjala sloboda koju je donijela vojna Mletačke Republike 1686. godine. Time se Osmanlije nisu mogli pomiriti pa u više navrata (1687., 1698. i 1715.) pokušavaju povratiti izgubljeno, ali uzalud. U spomen na slavnu pobjedu Sinjana nad Turcima 1715. godine uvedena je u Sinju viteška Alka (Sinjska alka). Požarevačkim mirom 1718. godine Sinj i Cetinska krajna pripali su Mletačkoj Republici i od tada dijele sudbinu ostalog dijela mletačke Dalmacije.

Za vrijeme francuske vladavine (1806.–1813.) situacija se nešto, ali ne bitno mijenja. Komunalne i agrarne reforme koje zagovaraju Francuzi ne uspijevaju zbog kratkog vremena i konzervativnog nazora tadašnjeg stanovništva. Vrijedno je spomenuti da je za francuske uprave, 1811. godine, ustanovljena sinjska općina.

Vidljivi napredak se dogada za austrijske uprave. Sinj kao općinsko središte ubrzano se razvija. Naglo se povećava broj stanovnika. Grade se velike gradske kuće, javne i upravne zgrade, kanalizacija, gradski parkovi. Na Cetini se grade kameni mostovi

Triljske mlinice

(na Hanu 1849., u Trilju 1851. i na Panju 1891.). Godine 1871. gradi se domobremska vojarna, 1892. pošta, 1897. klaonica i otkupna stanica duhana, 1903. uskotračna željezница prema Splitu, 1914. gradski vodovod s Kosinca, 1923. termoelektrana iz koje je elektrificiran Sinj itd. U Sinju je 1838. osnovana prva gimnazija s hrvatskim nastavnim jezikom u južnoj Hrvatskoj. A godine 1860. osnovan je muzej starina pri gimnaziji, kao četvrta takva ustanova u Hrvatskoj. Gospodarski procvat Sinja započet u 19. stoljeću zaustavljen je u 20. stoljeću zbog dva svjetska rata i mnogo nerješenih društvenih i političkih pitanja. Nadajmo se da će se propušteno u budućnosti nadoknaditi oslanjajući se na gospodarske i kulturne odrednice iz prošlosti i na prirodne mogućnosti Sinjsko-cetinske krajne, koje ona uistinu posjeduje.

Gospa sinjska i Sinjska alka

Ono po čemu su Sinj i Sinjska krajna poznati u Hrvatskoj i diljem svijeta je svakako Velika Gospa (Gospa Sinjska) i Sinjska alka. To su slavlja koja se zbivaju u prvoj polovici mjeseca kolovoza. Vezana su uz mali rat ili Sinjski rat koji se vodio godine 1715. između Mletačke Republike i Osmanlijske Carevine. Početkom 1715. Turska je navijestila rat Veneciji. Odmah se je naslutilo da će Turci najprije udariti na Sinj. To učiniše ljeti navalivši najprije na Otok, kojeg su branili Otočani sa svojim župnikom fra Stjepanom Vučemilovićem. U toj žestokoj borbi, koja se odvijala na otočiću Dugišu maloj utvrdi na rijeci Cetini, Turci su sasjekli 140 Otočana sa župnikom Vučemilovićem, a djecu i žene odveli u zarobljeništvo. Spasilo se 30 Otočna koji su pobjegli preplivavši Cetinu, dok Turaka pogibe preko 1000. Napad na Sinj počeo je 8. kolovoza i ponavlja se često. Dok su branitelji junački odbijali turske juriše, kroz to vrijeme fratri, žene, djeca i ostali koji nisu bili sposobni za borbu, molili su se pred Marijinom slikom za pomoć. I Bog je po Mariji pomogao. Marija je dala takvu pomoć hrabrim braniteljima «da se viteški braniše i obraniše».

Neprijatelj je bio odbijen i svladan. Bog je, predaja kaže, među tursku vojsku poslao tešku bolest srdobolju. I u četvrtak 15. kolovoza 1715. godine, kad je svitao blagdan Uznesenja Marijina na nebu, iscrpljeni branitelji i ostali narod, koji su riječima ohrabrenja i žarkim molitvama hrabrili posadu tvrđave, opaziše oko grada posve neočekivane prizore. S poluporušenih zidina ugledali su pustoš i nered, napuštenu ratnu opremu, preko 10 000 mrtvih neprijateljskih vojnika, krv, dim ... Rat oko sinjske tvrđave pretvorio se u opće veselje pobjede «na dan naše Zaštitnice» napisao je pisac Giornalea. Očevidac je bio uvjeren da je neprijatelj, u svemu premoćan, nestao ispod tvrđave Božjom pomoću, jer obrana, uza svu hrabrost, ne bi mogla izdržati još jedan napad. Kao spomen na slavnu Gospinu pobjedu, uvedena je u Sinju viteška igra Alka. Andrija Kačić Miošić, najveći hrvatski književnik toga vremena, u Razgovoru ugodnom (1756.) govori o hrabroj borbi Sinjana:

*Sinje grade, slavni buzdovane,
od starine junački mejdane,
u Cetini gnijezdo sokolovo,
koga gleda oko Principovo!*

*U tebi se legu sokolovi
Cetinjski mladi vitezovi,
Koji Turkom rane zadadoše
Iruse im glave odsicaše.*

Kačićeva pjesma je trajan spomen na hrabre Sinjane (Cetinjane), junake ravnopravne drugim vitezovima protiv turskog zuluma, za ideale koji su nadahnjivali junake, a naših narod sabrao pod ova dva simbola: « Za krst časni i slobodu slavnju».

Gospa sinjska

Slika Gospe Sinjske (lijevo: okrunjena)

Najljepši ures Sinja i Cetinske krajne jest čudotvorna SLIKA BLAŽENE DJEVICE MARIJE OD MILOSTI. Ta se slika ubraja među najljepše slike što ih je stvorila kršćanska umjetnost. Naslikana je na platnu, duga 58 cm, a široka 44 cm. Djelo je nepoznatog mletačkog slikara iz 16.

stoljeća. Najprije se nalazila u Sinju, a kad je Sinj pao u turske ruke (1536) franjevci su je sa sobom ponijeli u Ramu, gdje je ostala sve do 1687. godine. Te godine fratri s narodom ponovo bježe pred Turcima prema Cetinskoj krajni i moru. Sobom nose čudotvornu sliku Majke Božje. Nakratko borave u Dugopolju, Klisu i Splitu. Godine 1691. sliku franjevci potajno prenose u Sinj gdje konačno i ostaje. Nakon pobjede 1715., koja se pripisuje zagovoru Gospe, vojni časnici skupiše među sobom 80 cekina i dadoše skovati zlatnu krunu s križićem kojom je Marijina slika okrunjena 22. rujna 1716. godine i svečano prenesena 1721. godine u novu crkvu u kojoj je i danas.

Procesija na Veliku Gospu

Svetište Čudotvorne Gospe Sinjske je jedno od žarišta vjerskog života i središte Marijanske pobožnosti za naš narod u južnoj Hrvatskoj. Evo već skoro tri stoljeća u Sinj hrle mnogi vjernici, Marijini štovatelji, da u sjeni Marijina Svetišta nađu pomoći u potrebi, zdravlje u bolesti, utjehu u žalosti, da se kod svoje nebeske Majke duhovno osvježe i preporode.

Sinjska alka

Alka (tur. halka: obruč, prsten) je viteška narodna igra. Sastoji se od dva koncentrična željezna koluta spojena trima prečkama, a obješena na konopu iznad trkaće staze. Alkari (sudionici) jašući na konju u punom trku ili galopu gađaju alkiju kopljem. Alkar koji osvoji najviše punata (pogodaka ili bodova) proglašava se slavodobitnikom ili pobjednikom.

Viteška igra Alka u Sinj je uvedena 1715. godine kao spomen na slavnu pobjedu Sinjana nad Turcima. Neki misle, ali to se ne može dokazati, da se ona prvi put igrala na sam dan pobjede. Sigurno se zna da je igrana na Veliku Gospu 1717. godine i od tada se, s nekim izuzecima; igra svake godine na Blagdan ili nedjelju prije ili poslije Gospina blagdana. Iza Drugog svjetskog rata Alka se održava u prvu nedjelju kolovoza.

Alka nije održavana za vrijeme francuske vladavine u Dalmaciji (1806.-1814.). Također nije trčana za vrijeme NDH od 1941. do 1944. iako su se alkari pojavili u Zagrebu 10. travnja 1942. na obljetnici osnivanja NDH. Talijanska vojska koja tih godina bijaše stacionirana u Sinju nije bila sklona održavanju Alke. Godine 1944., nakon kapitulacije Italije Alka je ipak održana, ali pod čudnim okolnostima. Na sam dan održavanja Alke saveznički zrakoplovi bombardirali su Sinj pa je Alka trčana bez publike i ceremonije.

Alkar pogađa u "sridu"?

Alka je trčana i izvan Sinja čime su bila prekršena stroga pravila Statuta o točno određenom mjestu održavanja Alke. To je bilo prvi put 1832. godine u Splitu prigodom 40. obljetnice rođenja austrijskog cara i kralja Franje Prvog. Drugi put je Alka izvan Sinja igrana u Beogradu 7. lipnja 1922. prigodom ženidbe kralja Aleksandra Karađorđevića s rumunjskom princezom Marijom. Treći put se to zbilo u Zagrebu, na stadionu u Maksimiru, kada se održavao II. Kongres USAOJ-a na kojem je bio Tito. U Sinju je održano i deset izvanrednih Alki, najčešće u čast visokih gostiju koji su ga pohodili. Najpoznatije su bile one održane 1818. u čast austrijskog cara Franje Prvog, 1838. za posjeta saskog kralja Friedricha Augusta Drugog, te u svibnju 1875. godine kada je u Sinju boravio car i kralj Franjo Josip Prvi, koji je ondašnjeg slavodobitnika Matu Bonića nagradio zlatnim prstenom te mu darovao 30 zlatnika. Posljednja izvanredna Alka održana je u čast kralja Petra Karađorđevića koji je tom zgodom osobno uručio slavodobitniku Nikoli Jelinčiću zlatni sat s monogramom dinastije.

Dr. Ante Bilokapić

August Harambašić – zaboravljeni pjesnik

Potaknuta serijom članaka o hrvatskim domoljubnim pjesnicima osjetila sam potrebu ukratko opisati život i djelo hrvatskog pjesnika domoljubne lirike koji je ostao gotovo nepoznat suvremenom čitatelju zbog političkih i povijesnih utjecaja na književnost toga vremena. Kako je velika većina podataka o Augustu Harambašiću te njegovih knjiga okupljena upravo u njegovom rodnom mjestu Donjem Miholjcu, gdje i sama živim, imala sam prilike upoznati njegova djela, ali i biti zatečena opširnošću njegova opusa. Dosta me je razočarala nesređenost podataka, što dokazuje da se nitko od povjesničara i jezičara književnosti u Hrvatskoj u novije vrijeme nije bavio iscrpnijim proučavanjem njegova rada.

U društvu hrvatskih književnika i istaknutih pravaša stoe s lijeva na desno: Ivan Miličević, dr. Ante Tresić-Pavičić, Tugomir Alaupović, sjede: Silvije Strahimir Kranjčević, August Harambašić

August Harambašić je, iako malo poznata, vrlo značajna ličnost hrvatske književnosti, kao spona u nizu hrvatskih domoljubnih Augusta (Šenoa-Harambašić-Matoš-kasnije Ujević-Cesarec) bio je vrlo važna karika u promicanju i širenju hrvatske domoljubne lirike. Činjenica da je August Harambašić, iako za života vrlo popularan, no često

(previše) osuđivan, nakon smrti gotovo potpuno zaboravljen, ima za posljedicu vrlo malo knjiga u kojima se mogu naći osnovni podaci o njegovom vrlo zanimljivom životu i vrlo opširnom opusu. Hrvatska književna kritika ga je za života osuđivala zbog mnogih suprotnosti koje su ne samo u njegovom životu nego i u njegovoj književnosti vrlo prisutne. Možda je upravo to jedan od više mogućih razloga što je nakon njegove smrti, na žalost, polako padala prašina zaborava kako na njegov grob tako i na njegov književni rad.

August Harambašić je rođen 14. srpnja 1861. godine u Donjem Miholjcu. Kao dijete Đure Harambašića, pravoslavne vjere i majke Julijane, rođene Beck, katolkinje, odgajan je u katoličkoj vjeri. Roditelje je izgubio vrlo rano, majka mu je umrla u 26. godini života kad je njemu bilo samo šest godina. Nakon majčine smrti veći dio djetinjstva provodi u Novoj Gradiški kod djeda Pantelija Harambašića, gdje pohađa i njemačku pučku školu. Nakon očeve smrti 1877. godine (otac mu je umro od TBC-a) brigu o njemu, njegovom bratu Konstatinu te sestrama Dragici i Ljubici preuzima majčina obitelj Beck. August Harambašić je prva dva razreda gimnazije završio u Osijeku, a zatim (od sedmog razreda) pohađa gimnaziju u Požegi gdje je boravio zbog očeve bolesti da bi sedmi i osmi razred završio u Osijeku gdje je i maturirao 1876. godine. Važno je naglasiti da on zbog niza poteškoća koje su pratile njegovu obitelj nikada nije osjetio toplinu roditeljskog doma što je imalo velik utjecaj na njegov daljnji život i djela. Bio je čest gost uglednih i poznatih hrvatskih obitelji (Brlić, Frank, Tomić, Folnegović).

Studirao je pravo u Zagrebu i Beču. Za vrijeme studija u Zagrebu, kao dvadesetogodišnjak, bio je jedan od vođa hrvatske mladeži i prisustvovao je političkim prosvjedima mladih zbog čega je isključen sa sveučilišta. Nakon izgona sa sveučilišta odlazi u Sušak gdje izlazi pravaško glasilo "Sloboda" i gdje tada boravi dr. Ante Starčević; тамо se bavi književnim radom. Godine 1883. August Harambašić se vraća u Zagreb i nakon diplome na pravnom fakultetu 1883. služi jednogodišnji vojni rok. Na pravnom fakultetu u Zagrebu doktorirao je 1892. godine. Često je putovao Europom (od Krakowa i Praga do Rima). Sudački ispit je položio 1894. godine nakon čega je počeo raditi u odvjetničkom uredu Josipa Franka (jednog od vođa Stranke prava), a 1896. je položio i odvjetnički ispit. Ipak pravo na samostalno odvjetništvo dobiva tek 1900. godine.

5. srpnja 1897. oženio je Maricu rođenu pl. Folnegović, kćer poznatog pravaša Frana Folnegovića. Za prvog tajnika Društva hrvatskih književnika bio je izabran 22. travnja 1900. Više godina je bio odbornik u Matici Hrvatskoj i sudjeluje kod uređivanja Matičnih knjiga. Bio je izabran za delegata u poštanskom saboru 1905. godine, a 1908. je prisiljen (iz materijalnih razloga) primiti mjesto vladina tajnika kod bana Raucha. August Harambašić je bio jedan od utemeljitelja društva "Braća hrvatskog zmaja" kojem je 1946. zabranjen rad, a obnovljen je tek 1990. August Harambašić je umro 16. srpnja 1911. u bolnici u Stenjevcu nakon teške bolesti (napadaji paralize tijela i uma). 18. srpnja 1911. je pokopan pod mirogojskim arkadama u obiteljskoj grobnici Folnegovićevih.

Za svog nemirnog života je bio često proganjan i zatvaran zbog miješanja u politiku tako da ga neki kritičari nazivaju političarem, a ne piscem i pjesnikom, što nije istina, pošto se njegov rad nije ograničio na političku promidžbu, već je za cilj imao i prosvjećivanje naroda. Harambašić je bio najpopularniji rodoljubni i ljubavni pjesnik svoga doba zbog svojih lako uglazbljivih i pjevnih pjesama iz zbirka "Jadikovke", "Ružmarinke", "Tugomilke" (ljubavne) i "Slobodarke" (domoljubne) te po pričama i novelama koje je objavljivao u "Hrvatskoj vili", "Preporodu", "Vijencu" itd. Članke, priče i novele objavljivao je još i u sarajevskim listovima "Nada", "Prosvjeta", "Balkan"; humorističkim listovima "Bič", "Novi Bič", "Trijes"; stranačkim listovima "Hrvatska", "Sloboda"; u omladinskim listovima "Smilje", "Bršljan", "Omladina" itd.

Harambašićev rad je najplodniji u osamdesetim godinama 19. stoljeća, kasnije je uglavnom prevodio što ga čini jednim od najplodnijih hrvatskih prevoditelja. Prevodio je poeziju, pripovjetke, romane, opere i drame; sva djela Sienkiewicza, djela Gogolja ("Mrtve duše"), Dumasa ("Grof Monte Kristo"), Turgenjeva, Tolstoja, Dostojevskog, Schillera, pjesme Nakrasovljeva ("Kome je dobro u Rusiji") i dr. Prevodio je i za kazalište mnoga Shakespeareova djela (s njemačkog), a napisao je i libreta za nekoliko pučkih opera koje je uglazbio Ivan pl. Zajc: "Zlatka", "Kraljev hir", "Armida" (zajedno s Miletićem).

Bio je prvi urednik "Hrvatske vile" 1882.; urednik časopisa "Prosvjeta", "Hrvatska", "Zabavne knjižice" itd., a vlasnik, izdavač i urednik malog ilustriranog zabavno-poučnog časopisa "Preporod". Pisao je i referate i književnu kritiku.

Još kao vrlo mlad, kad je odbio vladinu parišku stipendiju ne dajući se potkupiti, ili kad je na manevrima, u nazočnosti cara Franje Josipa dok je mnoštvo vikalo "Živio kralj!" on kliknuo "Što vičete "Živio" – ta to nije naš, to je mađarski kralj!", pokazao je svoju borbenost i spremnost na ustanak u cilju slobodne Hrvatske koja mu je bila smisao života. Zbog svoje burne političke aktivnosti vrlo je često bio zatvaran, čak 13 puta. Prvi je put kao osamnaestogodišnjak bio zatvoren u Novoj Gradiški,

a 1886. je odsjedio 6 mjeseci u zatvoru zbog ulomka iz svoje pjesme "Tri molitve" objavljene u "Balkanu" (poznati ulomak "Molitva iz vojništva").

Augusta Harambašića je u književnost uveo 1879. godine August Šenoa koji je tada bio urednik "Vijenca" u kojem je Harambašić počeo objavljivati svoje domoljubne pjesme. Za Harambašića se nedvojbeno može reći da je bio veliki rodoljub koji je u svojim pjesmama pozivao narod na pobunu, pri čemu je iz njegova izraza izbjiao optimizam i vjera u skoru slobodu hrvatskoga naroda. Najpoznatija je njegova zbirka rodoljubnih pjesama "Slobodarke" (1883.) u kojoj su sabrane pjesme s najizraženijem domoljubljem. U njima je Harambašić slobodu prikazivao kao nešto što je blizu i što će uskoro doći dok su drugi pjesnici o slobodi pisali kao o nečem dalekom. "Slobodarke" su zrcalo stavova i pogleda najborbenijeg dijela pravaškog pokreta, jer su u njima izražene težnje pravaškog pokreta, čežnja za slobodom, san o prošloj slavi i budućoj veličini, vjera u vlastiti narod, kult Zrinskog i Frankopana. Harambašić je bio izraziti pravaš i na neki način pisac pravaškog pokreta, jer pravaštvo nije bilo samo stranka u to revolucionarno doba, ono je stvorilo cijelo jedno ozračje, svoju književnost, revije i časopise. U literaturi je pravaštvo dalo izrazito obilježje Antunu Kovačiću i Eugenu Kumičiću, no njihov najizrazitiji predstavnik je neosporivo August Harambašić. Upravo zbog toga je često nazivan stranačkim pjesnikom, a njegova popularnost opadala je i rasla s usponima i padovima Stranke prava. Za shvaćanje njegovog rodoljubnog pjesništva bitne su dvije stvari: njegovo poimanje hrvatstva i njegova netrpeljivost prema Austriji koju je izravno i bez uvijanja navodio kao narodnog neprijatelja, suprotno svim tadašnjim pjesnicima. I prije Augusta Harambašića bilo je pjesnika koji su spjevali političke pjesme (Blažek, Vraz, Nemčić, Begović, Šenoa) no nitko s tolikim žarom, borbenošću i izravnošću. Njegova umiješanost u politiku je kvalitetu njegovih domoljubnih pjesama u očima tadašnje kritike svela na najmanju mjeru, a kako je pisao i prigodnice kritičarima je to bio razlog da ga proglaše prigodničarom a ne umjetnikom. Javilo se i pitanje njegove originalnosti zbog sličnosti s njegovim pjesničkim idealima (Hugo, Leopardi itd.). Dakle kritika ga je osudila kao pjesnika koji pjesme piše po narudžbi, no među njegovim pjesmama se uz one manje vrijedne može naći dovoljan broj nadprosječnih domoljubnih pjesama koje su bile zvijezda vodilja mnogim kasnijim pjesnicima domoljubne lirike. "Ono čime se kasnije toliko uzdignuo Kranjčević unoseći u našu poeziju, prezasićenu nacionalizmom, notu šireg socijalnog osjećanja i humanosti, imade svoje začetke upravo u Harambašića." napisao je Antun Barac u predgovoru Harambašićeve "Antologije". Iza njegovih pjesama ne krije se nikakav propagandni program već izviru iz velike ljubavi prema hrvatskom narodu i njegovoj slobodi. Usprkos vječno nenaklonjene kritike ne samo prema Harambašićevim domoljubnim, nego i ljubavnim pjesmama, činjenica je da je August Harambašić veliki dio svoje onovremene slave uspio

zadržati i danas u krugu čitatelja koji su pokazali dublje zanimanje za njegovu sveukupnu poeziju i pomnije rasčlanili i razvrstali njegovu liriku.

Harambašić je prestao biti stranačkim pjesnikom, a u njegovim kasnijim pjesmama se osjeća ogorčenost životom, sarkazam, ali i samilost prema svim ljudima te opće praštanje. On je nakon gorkih iskustava u životu vezanih uz političku borbu i razočaranje hrvatskom kritikom s velikom dozom gorčine izjavio: "U književnost se ne smije uvlačiti politika. Jer smo inače rastrovani, bar u književnosti treba da budemo svoji. Stranački je književnik prosti spekulant." (Hrvatska vila III., str. 572) Njegova najpoznatija i na žalost jedina pjesma koja se danas može pronaći u pokojem udžbeniku za osnovne škole je pjesma "Hrvatska Hrvatom".

Pjesma sama govori o ličnosti pjesnika, njegovom zanosu, idealima i ljubavi prema Hrvatskoj. Harambašić je bio pjesnik koji nikada nije odustajao otvoreno govoriti o Hrvatskoj slobodi bez obzira na optužbe i oštra osuđivanja tadašnjih mladih pjesnika zbog tzv. proturječnosti njegova života i pjesništva što je zapravo bila svojevrsna politička igra pisac-pristaša Svetozara Pribičevića usmjerenog protiv pravaša. Nakon smrti Augusta Harambašića više se nije mnogo pisalo o njemu, njegova slava i popularnost opala je još za vrijeme njegova života. Nepravedna osuđivanja i pretjerana kritiziranja te političke igre koje su u velikoj mjeri zahvatile književne krugove toga vremena pa i samog Harambašića dovele su ga do sloma kao književnika ali i kao osobe. Mnogi kojima je bio ideal kasnije su ga osuđivali tako da je on svoje posljedne dane proveo povučeno i osamljeno sve do svoje smrti u umobolnici u Stenjevcu. Povodom njegove smrti nitko se od hrvatskih književnika, osim A. G. Matoša, M. Nehajeva i Velimira Deželića nije sjetio napisati nekrolog u njegovu čast. Izuvez malog broja njegovih prijatelja, ali i pjesnika veliki broj njih Harambašića nije smatrao pjesnikom ni umjetnikom već prigodničarom, ponižavali su ga

smanjujući vrijednost njegova rada koji im je bio uzor, a da toga nisu bili ni syesni. Nekoliko hrvatskih gradova još ima ulice s imenom Augusta Harambašića (Split, Zagreb), i kao "jedina svijetla točka" ostalo je njegovo rodno mjesto Donji Miholjac gdje se nalazi škola, košarkaški klub, glazbena škola i ulica s njegovim imenom, a djeluje i književni klub August Harambašić. Zbog nedostupnosti podacima o životu i djelu Augusta Harambašića malen je broj čitatelja i ljubitelja književnosti koji su imali priliku pročitati nešto više iz njegovog opusa, ali uvjereni sam da oni koji su podrobnije proučavali njegovu poeziju sa sigurnošću mogu tvrditi da je Harambašić bio pjesnik, a ne političar i umjetnik - prigodničar. Mnogi bi se složili da čovjek koji je svoj život poklonio domovini, možda ne poginuvši u boju, ali radom koji ga je potpuno iscrpio i zahvaljujući kojem danas imamo poznate ličnosti u povijesti hrvatske književnosti (Kranjčević, Kvaternik, Kovačić, Kumičić) zaslужuje bar neki znak zahvalnosti od svojega naroda makar i samo da se skupe sva njegova djela i da ugledaju svjetlo dana pod zajedničkim imenom u novijem izdanju.

Maja Černoga

Izvori:

- Harambašić August. Antologija. Zagreb: Narodna knjižnica, 1926.
Harambašić August. Hrvatska Hrvatom. Zagreb: Mosta, 1995.
Harambašić August. Lirika. Zagreb: Hrvatski izdavački bibliografski zavod, 1942.
Fey M. Domovnica života i kob politike. Godišnjak br. 2. Donji Miholjac: Društvo ljubitelja starina, 1993.
First-Medić Kruna. Mislići Harambašića angažirano Kako iz književne periferije u city.
Godišnjak br.2. Donji Miholjac: Društvo ljubitelja starina, 1993.
Ivo Frangeš. August Harambašić. Povijest hrvatske književnosti. Zagreb: Mladost, 1975.

H R V A T S K A

Prenimo se, braćo mila,
Hrvatsa nas vila zove,
Predivno je udesila,
Skladne gusle favorove,
Pa nam uz njih pjesmu pojje
Snagom dosad nepoznatom:
Neka bude svakom svoje,
Hrvatska, Hrvatom!

Trista ljeta već je dosta,
Što smo krv za druge lili,
Te nam jedva duša osta
Prem smo nekoć divi bili;
Složimo se sin sa sinkom,
Rod sa rodom, brat sa bratom,
Složimo se pod lozinkom:
Hrvatska Hrvatom!

Sjetimo se što je bila
Hrvatska nam draga mati,
Pa nastojimo iz svih sila,
Da se stara moć joj vrati;
Već s Balkana svijeća zora
Svom ljepotom umiljatom,
Bit će opet, što bit mora;
Hrvatska Hrvatom!

Već smo svega tuđeg siti,
Ne tražimo, što je tuđe,
Ali nećemo više biti
Tuđe sredstvo i oruđe;
A da vazda krvarimo
Za probitak tuđim svatom,
Već sad gromko uskliknimo:
Hrvatska Hrvatom!

H R V A T O M

Ako li se vrazi maše,
Da se slavni rod nam smrvi,
Branit ćemo, što je naše,
Sve do zadnje kapi krvi!
Već nas neće zastrašiti
Niti patnjom, niti zlatom,
Vijek će nam ideal biti:
Hrvatska Hrvatom!

Nestat može kruglje zemne,
Sunašće se može maći,
Ali nas će uvijel spremne
Na braniku roda naći;
Dusiće nas pradjedova
Bodrit vjerom obilatom,
Kličući nam iz grobova:
Hrvatska Hrvatom!

Ivan – Ivez Milčec: "Pod starim Hrastom"

Crtice iz iseljeničkog života

Nakon gotovo pune tri godine otkako je izdao svoju prvu knjigu «Pinklec», Ivan - Ivez Milčec nam se ponovo javlja, ovoga puta pripovjetkama i anegdotama iz iseljeničkog života sabranih u svezak s naslovom «Pod starim hrastom».

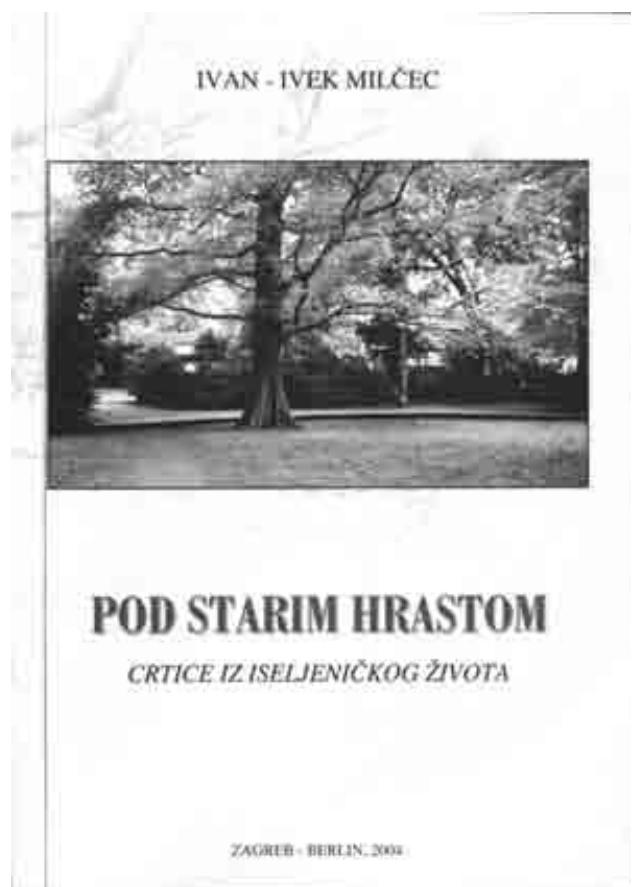
Ivez Milčec je nama u Wiesbadenu dobro poznat po njegovim dopisima objavljenim u «Riječi» od kojih će se i pokoji naći upravo u ovoj novoobjavljenoj knjizi. Milčec je i sam «gastarabajter», dakle jedan od nas. Živi u Berlinu od 1970 godine. Pisanjem se počeo baviti 1976. raznim osvrtima i pripovjetkama koje objavljuje u Maruliću, Matici, Večernjem listu, kalendaru Danica, Hrvatskoj budućnosti, Berlinskom magazinu, Živoj zajednici i Riječi.

Knjiga «Pod starim hrastom» zbirka je priča koje su nama, koji već godinama živimo u tuđini, vrlo bliske. Priče su to pune duha i istančanog humora, nerijetko zapravo nostalgične i pomalo žalosne, protkane, željama, nadom, strepnjom i stalmom čežnjom za domovinom, domovinom koju sanjamo, domovinom naše mladosti i vječne rastaranosti između čežnje i zbilje. U junacima tih priča često ćete prepoznati upravo sebe ili pokojeg svoga prijatelja što ih nama čini posebno zanimljivima.

Milčec piše iz vlastitog iskustva, vrlo autentično tako da možemo reći da se radi o svojevrsnom dokumentu koji svjedoči o životu Hrvata u tuđini, u ovom slučaju Berlinu, a time i u cijeloj Njemačkoj.

Čitatelj će, osobito onaj u domovini, ako dobije knjigu u ruku, imati prilike, bar nakratko, prodrijeti u dušu hrvatskoga iseljenika.

(BAn)

Cijena knjige zajedno s poštarinom iznosi:

15,00 EUR,

a može se naručit na adresi:

Ivan Milčec

Emdener Str. 40

10551 Berlin

Zaobići tuđice

U prošlom broju "Riječi" je bilo govora o teže zamjenjivim tuđicam, teže zato, jer njihova zamjena hrvatskim izrazima iziskuje malo truda i razmišljanja, a za to danas nitko nema ni volje ni vremena. Kad ne brinu ni ljudi koji od javne riječi žive, poput novinara i voditelja televizijskih programa, zašto bi onda brinuli "obični" školovaniji građani? Možda zato, jer imati državu znači moći raditi za boljšak svoj i svoga naroda, svoje kulture i svog jezika. Naravno možemo raditi i na vlastitom nazadovanju, sada kad smo slobodni. Danas jezik, a sutra? Vratimo se jeziku, hrvatskom, boljem, čišćem, ljepšem, ispravnijem da to sutra ne bi došlo.

relacija nije baš baš najbolji primjer teško zamjenjive tuđice, ali ju navodim zbog izvedenice, pridjeva *relativan*, koji već zahtijeva više truda.

Lako ćemo ispraviti rečenice: *dobit nije u relaciji s uloženim trudom, neslaganje na relaciji Zagreb – Ljubljana, često vozim na relaciji Rijeka – Split*, u: *dobit nije u srazmjeru s uloženim trudom, neslaganje je odnosima Zagreba i Ljubljane, neslaganje između Zagreba i Ljubljane, često vozim cestom Rijeka – Split*.

Malo ohrabreni pokušajmo hrvatskim riječima izraziti: *postigao je relativan uspjeh*. Uspjeh je mogao biti bolji, ali *odnoseći* se na nešto, *uvjetovano* nečim, *razmjerno* nečemu, dobar je i ovakav kakav je. Želimo li pojasniti okolnosti uspjeha (a to bi trebali čim kažemo *relativan* – *po čemu, zbog čega?*), možemo reći *uspjeh je razmjerno ..; uvjetovano ..; odvisno o ..; u odnosu na .. dobar*, a ako se ne želimo upuštati u pobliže pojašnjenje u čemu je "*relativnost*" uspjeha, jer "svatko zna što znači relativan", možemo reći i da je *uspjeh djelomičan*, pa će opet svatko znati da nije potpun (iako *djelomičan* naravno nije isto što i *relativan*). Zamjena pridjeva *relativan* je dakle itekako moguća malom promjenom rečenice.

Pretraga, rasprava – bolje nego pretres, premetačina

Imenica *pretres* i glagoli *pretresti, pretresati* su hrvatske riječi koje imaju mnoga značenja i većinom se ispravno rabe, ali dvije česte uporabe su pogrešne, jedna kad se govori o sudskoj a druga o policijskoj djelatnosti.

U izrazima: *sudski pretres je potrajava dva dana, sud je pretresao optuzbe protiv okrivljenog krivo rabimo riječi pretres, pretresao*, pa ih treba zamijeniti riječima *rasprava, raspraviti: sudska rasprava je potrajava dva dana, sud je raspravio optuzbe protiv okrivljenog*.

Isto tako je u izrazu: *policija je izvršila pretres stana, pretresla stan u potrazi za dokazima* uporaba riječi *pretres, pretresla* neispravna, a kod zamjene treba pripaziti da opet ne pogriješimo. Pravilna zamjena je riječima *pretraga, pretražiti, pretraživati* koje usprkos mnogim značenjima, postaju potpuno jednoznačne kad dodamo da se radi o policiji. Zato promijenimo naše rečenice u: *policija je izvršila pretragu stana, pretražila stan u potrazi za dokazima*. Naravno da i u drugim primjerima dodajemo pobližu oznaku kao kad govorimo recimo o *bolničkim pretragama* ili *pretragama krvi*.

Riječ *premetačina* nije dobra zamjena za *pretres* iz dva razloga, Prvi je: *premetati* u svom izvornom značenju ne sadrži *traženje čega* nego naprsto premještanje s jednog mesta na drugo, a uz traženje može biti samo posredno vezano, ako u postupku traženja neke stvari moramo premjestiti. Drugi je: pri tvorbi riječi se nastavak *-aćina* rabi u pogrdnom smislu (*žderaćina, sprdaćina, prostaćina, seljaćina, deraćina* i sl.). Time i riječ *premetačina* zvuči pogrdno što nimalo nije namjera onoga tko taj izraz rabi. Zato upitajmo što je policija našla tijekom *pretrage* stana a ne *premetačine*.

Priredio: Ivo Andrijević

Izvori: Govorimo hrvatski, jezični savjeti, Hrvatski radio, Zagreb, 1997.

R. Vidović: Jezični savjeti, Logos, Split, 1983., I. Protuđer: Pravilno govorim hrvatski, vlastita naklada, Split, 1998.

B. Klaić: Rječnik stranih riječi, Zora, Zagreb, 1962., M. Šimundić: Rječnik suvišnih tuđica, Barka, Zagreb, 1994.

Vijugava cesta

Pripadala je onoj malobrojnoj grupi ljudi koji u svemu neumorno traže tragove prošlosti i koji su cijeli život podredili prošlim slikama, sjećanjima na prošle događaje i ljude koji postoje samo još u njenoj maštii. A postojala je samo jedna prošlost, vrijeme provedeno u njenom rodnom gradu. Nakon četrdeset godina posjetila je svoj rodni zavičaj s namjerom da tu ostane zauvijek, a evo vraća se svojoj "kući". Ni sama nije znala kako je mogla doći na tu pomisao, jer joj je i prije ovog putovanja bilo jasno da je čeznula za ljudima koje je ostavila prije toliko godina i da su mnogi od njih zauvijek napustili ovaj svijet, a drugi su se promijenili. Praznina koja se godinama skupljala u stranom svijetu kojeg sada zove svojim domom samo se povećala i prijetila je da je uguši. U tom vrtlogu osjećanja i misli počeli su ponovo izranjati likovi ljudi s kojima je provela dio života i koji su se zauvijek urezali u njenom sjećanju. Nikakvi novi ljudi ni događaji nisu ih mogli zamijeniti.

Vraćala se kući istom onom cestom koja joj je prije toliko godina otvorila svijet. Ali sad ju je ukočila unutarnja bol. Svijet koji joj se tada otvorio bio je velik i pun snova i nade, vijugava cesta bila je prošarana sjenama visokih topola koje su rasle s obje strane puta, vozeći se autom u nepoznatom pravcu obuzeo ju je osjećaj savršenstva i sreće. Sad su se gotovo iste grane nadvijale nad cestu, sunčeve zrake pravile su iste sjene na putu ali se svijet nije otvarao nego je bivao sve manji. Sjedila je u autu i suze su joj zamaglile pogled, sve joj je promicalo vrtoglavom brzinom da više nije prepoznala put. Željela je vrištati ali ni za to nije imala snage. I gotovo svjesno, ponovo je uronula u sjene prošlosti.

Njeno prvo značajnije putovanje završilo je na rijeci Bosni. Bio je to prvi izlet sa školskim drugovima. Nikada nije vrijeme bilo tako lijepo kao tada, nikada nije osjetila vrelinu noći i pjesmu zrikavaca kao tada, a zašto je morala i tada, mislila je, jer ju njihova pjesma prati kroz cijeli život. U kasno ljeto sjedi u svom prekrasno uređenom vrtu i osluškuje pjesmu zrikavaca koja ju uvijek podsjeća na to putovanje i u toj pjesmi traži glasove svojih školskih drugova i njihov veseli žamor. Ali čuje samo tišinu. Rijeka joj je tada bila velika i prekrasna i sad ju gleda pa se pita jesu li je oči varale tada ili sada. Mirisalo je na svježe pokošenu travu. Nakon postavljanja šatora i podjele u grupe za spavanje krenuli su u prve još uvijek nevine nestaluke. Svi su se poznavali iz školskih klupa ili iz susjedstva, gotovo svi su zajedno odrastali i bili kao jedna velika obitelj. Šljive su se savijale od

još nedozrelih plodova ali oni na to nisu mislili. Niti su mislili ni na to da ih je bilo pedesetak. Krijući se prvim polumrakom obrali su nedozrele plodove. Štetu je osjetila svaka strana, većina je sutrašnji dan provela u zahodu obližnje kavane koju su unajmili za vrijeme kampiranja, a vlasnik šljiva se sutradan žalio nastavnicima i prijetio da će ići na policiju. Djeca su sad već znala da su napravili nešto jako loše i nastavnici su prijetili da će ih vratiti kući. Nakon rasprava, uvjeravanja, suza, obećanja ostali su pod jednim uvjetom. Svakog dana kampiranja provodili su nekoliko sati na imanju dotičnog seljaka i pomagali mu da obavi kasne ljetne radove. Njemu se dobro isplatila njihova krađa a i oni su bili oduševljeni kupljenjem sijena i slaganjem u plast koji su istovremeno koristili kao tobogan. To je naravno produživalo vrijeme kupljenja jer su morali popravljati razrušeni plast.

Tamo u tuđini razmišljala je kako se jednoga dana vraća u lijepo uređeni moderni grad, šetajući promatra blještave izloge prodavaonica kao što je to običavala raditi kad god se željela odmoriti od svakodnevnog pritiska. I to malo je ostala utopija. Izgubilo se i onih nekoliko prodavaonica pred kojim je zastajala kao djevojčica. Ljudi su se umorili od stalnih početaka. Svaki čovjek je bio u dva rata, ako je iz prvog rata uspio izvući živu glavu. Njena baka je bila očeviđac prvog i drugog svjetskog rata, njena majka drugog i ovog zadnjeg bezimenog, a onaj koji je imao sreću ili bolje reći nesreću bio je sudionik sva tri posljednja rata. U ovom zadnjem su nestali i neki njeni školski drugovi.

Sjetila se Žane koja se izgledom i ponašanjem izdvajala iz te provincijske sredine. A to je značilo uvijek misliti na to što će "svijet" reći. Žana na to nije mislila, prkosila je svemu što je bilo "normalno". Upadljiva već svojom odjećom, s visokim potpeticama, duge noge u svilenim čarapama, a suknja bezobrazno kratka da su gotove virile gaćice. Odavao ju je i duboki muški glas koji nije pokušaval sakriti. Dovikivala se s jednog kraja ulice na drugi s nekim od svojih dobrih muških prijatelja tako da je većina prisutnih mogla čuti razgovor koji je vrlo često bio neprličan za "fine" provincijske djevojke koje su poslije večernje mise svraćale na korzo i već u osam ili devet morale biti kod kuće. Ona se usuđivala ljubiti s mladićem na ulici, a obično je imala još neku vezu što je zapravo bio i ostao privilegij muškaraca. Prijateljice su joj zavidjele, a istovremeno ju i osuđivale. Većina ih je već razmišljala o udaji, već su se zamišljale kao uzorne

supruge i majke uz muža koji ih bezgranično voli. Žanu su očigledno privlačile sasvim druge stvari. Djevojke takvog nemirnog duha ne zadržavaju se dugo u provinciji. Odjednom je nestala i pojavljuvala se kao turist u svom gradu u vrućim ljetnjim mjesecima s istom onom samouvjereničku kao i prije. Pričali su da je u Engleskoj i onda je jednom došla s djetetom i zauvijek ostala. Ali ništa se nije promijenilo u njenom životu. I dalje je bila u centru pažnje i tema razgovora i ogovaranja. A onda je došao rat. Ljudi su preko noći nestajali u nepoznatom smjeru. Svi su se pitali zašto je ona još uvijek tu. Ostala je među malobrojnima koji su neposredno sudjelovali u ratnim zbivanjima i onda je opet nestala. Raspitivala se za Žanu ali nitko joj nije mogao reći što se s njom dogodilo. Jednostavno je nestala.

Mladen je nestao još prije rata, vjerojatno ga je uništila droga. U svojim dječjim i naivnim godinama susretala ga je svaku večer na korzu, ispijenog lica, odsutnog pogleda, išao je uvijek kao pijan, i sam. Izbjegavala je susret s njim i nikada ga nije pogledala u oči. Ljudi su pričali da se drogira. Značenje te riječi nije dobro ni shvatila. Niti je svoj grad mogla dovesti u vezu s tako neuobičajenom pojmom. Mladen nije izgledao kao tipični "drogeraš". Nije imao dugu, nečešljalu kosu, nego normalno kratko ošišanu, nije nosio jeans nego odijelo, i uvijek je bio sam. Osjećala se sudionikom u njegovom propadanju, jer ga je i ona kao i svi drugi izbjegavala. A kasnije je saznala i druge stvari koje su ga opravdale, ali samo opravdale. Dijete rastavljinih roditelja i napušteno. Otac koji je osnovao novu obitelj živio je u neposrednoj blizini i bio jedan od "glavnih" ljudi u gradu. Majka se također ponovo udala i otišla iz grada. Oboje su zaboravili da su ostavili jedno dijete. Takva ju je sudbina duboko dirala, a opet se osjećala slaba da mu pomogne. Činilo joj se i tada tako mladoj da je tome čovjeku potrebna lijepa topla ljudska riječ, a šutjela je kao i svi. Godine su prolazile, nitko više nije obraćao pažnju na njega,

postajao je sve slabiji, a bio je uvijek tu negdje. Smrt ga je uzela još u ranim godinama kad su drugi na vrhuncu svoga života. Za njim nije gotovo nitko žalio, samo su nekako slučajno spominjali da je umro.

Misli joj se okrenuše na Evicu, jednu dobru školsku prijateljicu s kojom je provela djetinjstvo. Išle su zajedno u školu, igrale su se zajedno najbezazlenijih dječjih igara, ali je Evica uvijek jednim dijelom bila negdje drugdje. Bila je preozbiljna i nešto ju je mučilo. Kod svake prijateljice je ulazila u kuću samo je kod nje ostajala pred vratima. Jedan jedini put ušla je unutra na proslavu njenog rođendana. Evičin tata ih je zabavljao s kviz igramana. Majka se nije pojavila ni jedan jedini put. Mislila je kako je sretna što ima tako pametnog tatu a taj isti pametni tata bio je neizlječivi alkoholičar. Pamet i pijaanstvo ne idu nikako zajedno, ali kod ovog čovjeka je to bilo udruženo. I majka je počela pitи, a Evica je vrijedno učila i odgajala svoga brata. Otac je ubrzo umro, a majka se potpuno zatvorila u sebe. Godinama nije napuštala svoja četiri zida. Evica je završila studij i otišla u inozemstvo, u Australiju. Jednostavno je ostavila prošlostiza sebe i započela novi život. Nije zaboravila ni majku ni brata. Povela ih je sa sobom. Nikada se više nije osvrnula za sobom.

Činilo joj se da je gotovo od svake ove neobične sudbine, neke malo više tragične, jedan dio ponijela sa sobom u daleki svijet, ali joj nikako nije jasno zašto ih još uvijek nosi. Vremenom je teret postao pretežak, htjela ga se povratkom u svoj rodni grad osloboditi.

Njih, svoje bivše drugove, tražila je u svom zavičaju, a znala je da nisu tu. Možda je ovako i bolje, mislila je, vraćajući se vijugavom cestom svome domu, svojoj djeci i unucima. Zavijek će ostati uokviren u njenom sjećanju mladi, puni snova i idealna, veseli. Znala je da će to biti njen posljednji pokušaj da oživi prošlost. Napuštajući tom vijugavom cestom svoj rodni grad odjednom je osjetila ogromno olakšanje.

Kornelija Reitel

Radujemo se što u redovima
Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden
možemo pozdraviti novu članicu
Maru Šimleša
i vjerujemo u plodnu suradnju
na uzajamno zadovoljstvo.

Gastarbajterski Badnjak

HKZ Wiesbaden je u suradnji s Hrvatskom katoličkom župom prikazala igrokaz u izvedbi Šibenskog kazališta

I ove godine je Hrvatska katolička župa ugostila Šibensko kazalište, ali ovaj put u suradnji s Hrvatskom kulturnom zajednicom Wiesbaden. Iako su mnogi Hrvati vjerojatno prepoznali na plakatima prošlogodišnje glumce koji su ih oduševili i nasmijali, ipak je odziv na predstavu bio ispod očekivanja. Predstava je održana 24. listopada poslije nedjeljne svete mise, pa se mogao očekivati dobar posjet, ali, birajući između kulture i nogomet (igralo je Hajduk), nadvladao je nogomet. No oni koji su predstavu gledali bili su očito zadovoljni sudeći po smijehu i pljeskanju.

“Gastarbajterski Badnjak” s podnaslovom “Božićna bajka” je tragikomedija o sudbini dvoje hrvatskih “gastarbajtera”. Uloge su igrali već uigrani par Mate

Gulin i Jasmina Antić. Priča je neobična, živa, puna šaljivih obrata, ali i tuge.

Kad glavni ženski lik, Mare, u muškoj osobi, s kojom se slučajno sreće na Badnju večer, prepozna Jozu kojeg je nekad voljela, poželi da mu pleše kao nekad u mladosti. Jozo prihvata igru i oni se te Badnje večeri zabavljaju, vesele i obnavljaju svoja sjećanja iz mlađih dana, te budu vrlo sretni. Budu toliko sretni da Mare od sreće umire u Jozinom naručju.

Bio je to školski sat smijeha i suza o kojem su mnogi sigurno poslije razmišljali ili razgovarali.

Tekst je napisao Mate Matišić, režiju pripremio Mate Gulin, a scenu zamislio Branko Lovrić-Caparin. Mate Gulin je dakle i glumac i redatelj u toj predstavi. To je čovjek koji je u Šibenskom kazalištu od samog početka djelovanja kao glumac ili redatelj, a ponekad i producent.

Predstave kao prošlogodišnja “Budala na određeno vrime” i ovogodišnja “Gastarbajterski Badnjak” počele su se raditi u ljudima iz kazališta u vrijeme domovinskog rata kad je kazalište bilo u opasnosti i oštećeno. Tada su glumci s ovakvim predstavama gostovali u drugim hrvatskim gradovima ili u inozemstvu.

Pisac “Gastarbajterskog Badnjaka” progovorio je na trenutak političkim jezikom (Jozo je skojevac – emigrant), ali ideja nije dovoljno razrađena.

Predstava je postigla cilj. Posjetiteljima je bilo zabavno, a nekima će biti i poticaj za razmišljanje.

Štefica Kolumbić

Vjera, nevjera i rukola

HKZ Wiesbaden je u suradnji s GKRH u Frankfurtu prikazala monokomediju Roberta Tomovića "Koncert za ženski glas i hrkanje" u izvedbi hrvatske glumice Marije Kohn

Generalni konzulat Republike Hrvatske u Frankfurtu ponudio je hrvatskim udrugama gostovanje poznate hrvatske glumice Marije Kohn koje će se mnogi – usprkos bezbrojnim nastupima u Dramskom kazalištu Gaveli – najprije sjetiti po njenoj ulozi u filmu "Svoga tijela gospodar" snimljenog po istoimenom romanu Slavka Kolara. Od nekoliko ponuđenih igrokaza HKZ je odabrala monokomediju Roberta Tomovića "Koncert za ženski glas i hrkanje". Predstava je održana u nedjelju navečer, 21. studenog u velikoj prostoriji Hrvatskog župnog doma "Kardinal Franjo Kuharić". Posjetitelji nas nisu iznevjerili, dvorana Hrvatskog župnog doma je bila ispunjena skoro do zadnje stolice. Kao što posjetitelji nisu iznevjerili nas tako ni Marija Kohn nije iznevjerila velika očekivanja vezana uz njeni ime.

Predstava je bila odlična: priča i zabavna i dirljiva i iskrena, a izvrsna gluma uvukla je svakog gledatelja ravno u život starijeg bračnog para u kojem žena Mara samo za obitelj živi, a muž Pjero se ne miri s poodmaklim godinama nego još traži sreću s turistkinjama. Jadan on, izdaju ga snage pa ih nastoji osvježiti prekomjernim obrocima salate od rukole koja navodno pomaže kad muškarac zataji. I Mara tako svom Pjeru svaki dan priprema rukolu dok joj ne sine zašto to Pjero odjednom voli zelenjavu više od ribe i mesa. Mislila je sve reći mužu, otkazati poslušnost, ali nije mogla, jer je Pjero zaspao i zahrkao. Zato je sve rekla gledateljima koje je nasmijala do suza i sažalila im se i pridobila ih za saveznike kad im je povjerila kako će se Pjeru osvetiti. A Pjero hrče li, hrče i ne može znati kako će mu salata od rukole biti večeras začinjena, prije nego krene vanka – gorkom soli i ricinusovim uljem! Što će mu onda vrijediti ako mu rukola malo i pomogne kad će stalno trčati na zahod – bude li uopće stigao na vrijeme!

Marinu osvetu publika je pozdravila burnim pljeskom, a gledatelji su s našom glumicom, opet veselom i raspoloženom čim je izišla iz Marine kože, proveli ostatak večeri u razgovoru uz čašu vina i poneki domaći kolačić.

Međunarodno ljetno slavlje

Velika potražnja za kolačima

Prekrasan subotnji dan rane jeseni obećavao je uspješno predstavljanje HKZ-a na međunarodnom ljetnom slavlju, međutim počelo je suprotno našim željama. Pri postavljanju štanda naišli smo na neke nepredvidive teškoće, ali nažalost i neke koje su se uz malo dobre volje lako mogle izbjegći.

Vic je bio vrlo dobar!

Iako smo dakle prigodom pripremanja štanda doživjeli niz neprilika ipak smo s nadom u dobar posjet i ugodne susrete s našim i stranim posjetiteljima nastojali rješavati nepredviđene probleme mirno i bez ljutnje.

Vrijedne pomagačice, Katarina Ott i Nada Višak

Naime, najprije je nastao problem oko postavljanja kola za prodaju jela i pića, koja smo za ovu priliku posebno pribavili. Nismo ih smjeli postaviti u prvi red tj. uz ostale šatore i pavilione jer nisu pristajala i kvarila su sveopću sliku. Ipak uz dosta rasprave došli smo do obostrano prihvatljivog rješenja, u prvom redu postavili smo naš uobičajeni štand pod šatorom, a kola smo postavili 2-3 metra iza njega, u drugi red.

Ples folklorne grupe HKŽ je nagrađen burnim pljeskom

Pravi problem je nastao kad smo shvatili da su nam voda, hladnjaci i svи priključci u kolima iza štanda, pa smo u kolima hladili piće, i pekli srdele, a prodavali ih na štandu ispod šatora. Tako smo cijelo poslijepodne i cijelu večer hodali od šatora do kola, pogotovo što smo i čaše prali u kolima. Bilo je to dosta naporno, ali tješilo nas je dobro poslovanje.

Posjetitelji štanda bili su uglavnom Nijemci i bili su vrlo zadovoljni našim vinima i kolačima.

Folklorna grupa mladih HKŽ pod vodstvom Pere Brševca, koja je nastupila u kulturnom programu,

zaista je oduševila ne samo nas Hrvate nego i gledatelje strance i Nijemce.

Nastup folklorne grupe HKŽ

Lijep sunčan dan, šarolik folklorni program, veliki izbor jela i pića privukla su i ovaj put mnoštvo stranaca koji su se osjećali bar za nekoliko sati kao u

svojoj zemlji.

Kao i uvijek do dugo u noć radili su vrijedni članovi Uprave HKZ, jer bez njihova truda ne bi se na ovom slavlju ni znalo da u Wiesbadenu ima Hrvata.

Zasluženo osvježenje za mlade folkloriste

Štefica Kolumbić

Druženje u prirodi

U podnožju brežuljkastog lanca Taunus smješteno je mnogo lijepih i zelenih površina koje pružaju idealne uvjete za odmor i zabavu. Jedno takvo mjesto je i izletište Platte, na cesti Wiesbaden-Taunusstein, u neposrednoj blizini ceste, a ipak zelenilom i stablima zaštićeno. Da je na visini osjeća se i po svježoj klimi jer svaki izletnik, napuštajući nesnosnu vrućinu u gradu, radosno je iznenaden ugodnom osvježavajućom klimom. Tako je bilo i ovog dvadesetog lipnja, u nedjelju, kada su se članovi HKZ okupili da i ove godine uz roštilj provedu nekoliko zajedničkih trenutaka, ispričaju novosti proteklih dana ili mjeseci, jer današnje vrijeme nudi malo mogućnosti za češća druženja. Nažalost bio je to i moj zadnji susret s Biserkom Crnković, nekoliko međusobno izmjenjnih rečenica bile su nam posljednje. Nedugo nakon ovog izleta izgubila je bitku u borbi s rakom. Čudan je osjećaj koji obuzme čovjeka kada nam umre netko blizak, drag i poznat. Treba prihvatići činjenicu da ga više ne možemo sresti na ovom i na sličnim mjestima. A već sutra će za nekoga jedan drugi dan i događaj biti posljednji. Iako smo na to već pripremljeni uvijek nas iznenadi nečija smrt.

Okupilo se oko tridesetak članova HKZ-a, njihovih prijatelja i članova uže obitelji u koju ubrajam i nekoliko djeca. Kao što sam već napomenula vrijeme je bilo idealno za izlet. Okupljanje je počelo oko dva sata poslije podne. U maloj kolibici koja se nalazi na samoj granici šume i proplanka već je

zapaljen ugljen u roštilju. Neki su zauzeli mjesta na klupama ispred kolibice, ljudi su se zabavljali razgovorima i osvježavali pićima. Svi su ponijeli nešto za jelo ili piće, neku salatu, kolač, ispečeni kruh ili domaću kavu. A bilo je i domaćeg vina i piva. Iznenaduje znalačka priprema, jer ne bi se moglo reći da je ijedna sitnica nedostajala, sve je tu što zatreba: pribor za jelo u svim varijantama, male žlice, velike, posebne za salatu i tome slično, papirnati i platneni ubrusi, čaše staklene kao i plastične, otvarači za pivo i vino. Sve te sitnice koje se često traže i u vlastitom domaćinstvu ovdje su bile nadohvat ruke. Kad se meso počelo peći na otvorenom roštilju, kakav, moram priznati, prije nisam vidjela i koji je vrlo praktičan, jer se može okretati oko svoje osovine, dizati dalje od vatre i spuštati bliže njoj, njegov miris je privukao i one zabavljene najživljim razgovorom. Druženje je nastavljeno uz pun tanjur, pričama na klupama, šetnjom šumskim putićima. Nijedno ovakvo okupljanje ne može proteći bez lijepih pjesama. U predvečerje dana koje u ljetnjim mjesecima nastupa prilično kasno društvo se počelo razilaziti. Udruženim je snagama brzo pospremljena mala kolibica, pokupljeni ostaci i u tren je sve opet izgledalo kao da danas ovdje nije ni bilo izletnika. Zadnji posjetitelji su se još jednom okrenuli provjeravajući pogledom je li sve u redu i oprštajući se, zadovoljni ovim danom, krenuli u smjeru parkirališta.

Kornelija Reitel

Biserka Crnković

1939. – 2004.

U utorak, 16. rujna 2004. godine, u Horst-Schmidt klinici u Wiesbadenu, preminula je, nakon duge i teške bolesti, Biserka Crnković, dugogodišnja članica Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden.

Biserka je rođena u Zagrebu 5. svibnja 1939. godine kao prvo, od dvoje djece, obitelji Fanike i Mihe Ruklić. Osnovnu i srednju trgovačku školu pohađala je u Zagrebu. Odmah po završetku škole zapošljava se u trgovackom poduzeću Slavonija, a potom u poduzeću Janko Gredelj, gdje će upoznati Branka Crnkovića, svoga budućeg supruga, bivšeg vratara zagrebačkog Dinama. Biserka i Branko vjenčali su se u Zagrebu 1961. godine, a 1965. odabiru put mnogih hrvatskih iseljenika i odlaze u Njemačku.

Nastanjuju se prvo u Münchenu, a godinu dana kasnije u Wiesbadenu, gdje Biserka

dobiva mjesto službenice u poduzeću Hoechst (Kalle) u kojem radi sve do svog umirovljenja 1996.

Hrvatskoj kulturnoj zajednici pristupa 1996. godine i vrlo aktivno djeluje u njenoj kuglačkoj skupini.

Biserka je bila uzorna i cijenjena radnica, nježna i požrtvovna supruga, majka i baka. Bila je vrlo snažna osoba, vedra duha i čvrste volje.

Domovini Hrvatskoj, svom rodnom Zagrebu i Vodicama u Dalmaciji, gdje Crnkovići posjeduju kuću i gdje su boravili po nekoliko mjeseci godišnje, bila je vrlo privržena. Usprkos svoje teške bolesti odlazi ovo ljeto još jednom u Vodice vođena jakom željom da posljednji put osjeti miris mora i borova, da je ogrije domovinsko sunce i da se oprosti od rodbine i prijatelja. Kratko nakon povratka u Wiesbaden, na kraju snaga, iako se svojom bolešću hrabro nosila, nakon višegodišnje nade, borbe i naposljetku muke nalazi svoj konačni mir.

Za Hrvatsku kulturnu zajednicu je to još jedan gubitak dragog i vjernog člana i prijatelja. Biserka će nam ostati u dragom sjećanju kao vedra i vesela osoba, uvijek spremna na pomoć i podršku.

Pogrebni obred održan je 22. rujna 2004. na gradskom groblju u Biebrichu. Od nje su se oprostili suprug Branko, kći Renata, sin Robert, unuci Helena i Christoph te drugi članovi obitelji kao i mnogobrojni prijatelji, kolege i članovi Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden.

(BAn)

OBAVIESTI

Hrvatski župni dom "Kardinal Franjo Kuharić"

Holsteinstr. 15A, ugao Waldstr, Wiesbaden

Redovni otvoreni sastanci predsjedništva HKZ-a Wiesbaden

28. siječnja 2005., 17 sati

Vježbanje folklorne skupine HKZ-a Wiesbaden

Svakog četvrtka u 19 sati

Tečaj služenja računalom

Od veljače 2005. svakog četvrtka u 19:00 sati

Upisi i obavijesti: u vrijeme održavanja tečaja ili nazovite na telefon: 06128-42483, pošaljite fax na broj: 06128-45856, pošaljite e-mail: rijec@web.de, andrivo@freenet.de ili pišite na adresu : Kroatische Kulturgemeinschaft, Postfach 3747, 65027 Wiesbaden

Katolička zajednica Maria Hilf

Kellerstr. 37, Wiesbaden

Kuglana: Kuglanje za članove HKZ-a Wiesbaden

Svake prve i treće subote u mjesecu od 19 do 22 sata

Ured Caritasa

Alcide-de-Gasperi-Str. 1, Wiesbaden

Knjižnica HKZ-a Wiesbaden

Posuđivanje knjiga svake srijede od 14 - 18 sati

Tečajevi hrvatskoga jezika

Branko Mrše, Emser Str. 3, Wiesbaden

Napredni I

Upisi i obavijesti:

Početni I

Branko Mrše,

Početni II

tel.: 0611-5290349

Dragi roditelji !

Besplatno učenje hrvatskoga jezika za Vašu djecu u okviru njemačke škole održava se u F. L. Jahn Schule ponedjeljkom, utorkom, srijedom i petkom od 15:00 do 17:15 sati.

Pismena ocjena uvodi se djeci u njemačku svjedodžbu
na polugodištu i na kraju godine.

Za sve obavijesti javite se nastavnici Štefici Kolumbić na telefon 422746

Slike na zadnjoj stranici ovitka (članak o izletu na str. 2):

Gore: Članovi HKZ-a Wiesbaden u Rothenburg-u Lijevo dolje: Grupa članova s vodičem-dragovoljcem Ivanom Čirkom na božićnom sajmu. Desno dolje: Marta je nešto lijepo poželjela !

